

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут права і соціальних технологій

ІСТОРІЯ ТА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ

Методичні рекомендації
до семінарських занять та завдання до самостійної та
індивідуальної роботи для студентів денної форми навчання
напрямів підготовки

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут права і соціальних технологій

ІСТОРІЯ ТА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ

Методичні рекомендації
до семінарських занять та завдання до самостійної та
індивідуальної роботи для студентів денної форми навчання
всіх напрямів підготовки

Обговорено і рекомендовано
на засіданні кафедри
філософії та соціально-гуманітарних дисциплін
Протокол № 6 від № 2 лютого 2016 р.

Історія та культура України. Методичні вказівки до семінарських занять та завдання до самостійної та індивідуальної роботи для студентів денної форми навчання всіх напрямів підготовки / Укл.: Карпова І.Г. – Чернігів, ЧНТУ, 2016. – 64 с.

Укладач: Карпова Ірина Гораціївна, кандидат педагогічних наук, доцент

Відповідальний за випуск: Карпова Ірина Гораціївна, кандидат педагогічних наук, доцент

Рецензент: Козинець Олена Гаврилівна, завідувач кафедри теорії та історії держави і права,
конституційного права, кандидат
історичних наук, доцент Чернігівського національного
технологічного університету

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
1. ЗМІСТ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ.....	7
ТЕМА 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ.....	9
ТЕМА 2 КУЛЬТУРА ДАВНІХ СЛОВ'ЯН ТА КИЇВСЬКОЇ РУСИ.....	14
ТЕМА 3 УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА ЛИТОВСЬКО-ПОЛЬСЬКОЇ ДОБИ.....	20
ТЕМА 4 УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XVII-XVIII СТОЛІТЬ.....	28
ТЕМА 5 УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА XIX СТОЛІТТЯ.....	37
ТЕМА 6 УКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРНИЙ РУХ НА ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ.....	44
ТЕМА 7 УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА У 1917-1920 РОКАХ.....	50
ТЕМА 8 (9) КУЛЬТУРА УКРАЇНИ РАДЯНСЬКОЇ ДОБИ ТА ПЕРІОДУ НЕЗАЛЕЖНОСТІ.....	55
ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЕКЗАМЕНУ.....	61
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	64

ВСТУП

Навчальній дисципліні “Історія та культура України” належить важливе місце в системі сучасної освіти, оскільки професійно підготовлений працівник визначається не тільки глибокими спеціальними знаннями, а й високими громадянськими та патріотичними якостями. Вивчення історії та культури України дозволяє майбутньому спеціалісту не просто ознайомитися з певними науковими знаннями, а й глибше зрозуміти закономірності історичного шляху українського народу, етапи його формування, успіхи і невдачі у державотворенні, основні культурні епохи, закономірності культурного поступу України, досягнення у різних сферах освіти, науки, мистецтва тощо.

Предметом навчальної дисципліни є вивчення особливостей становлення та розвитку суспільства, держави на українських землях, в тому числі, історична діяльність і культурне життя українського народу в контексті загальних суспільних процесів на українських землях.

Мета вивчення дисципліни: розкрити перед студентами процеси суспільного та культурного розвитку, завдяки яким формувалась національна культура і національна свідомість, все те, що притаманно українському народові. Спрямувати творчу особистісну орієнтацію студентів до цінностей сучасного світу, забезпечувати диференційований підхід до різноманітних мистецьких надбань, їх аналізу.

Завдання курсу полягають у наступному:

- вироблення вмінь аналізувати й оцінювати явища суспільно-політичного та культурного розвитку українського суспільства в контексті світової історії;
- визначення основних теоретичних засад для розуміння процесів історії культури України, її ролі в історії культури людства;
- поглиблення знань з історії та культури України, народознавства;
- вироблення вмінь зіставляти історичні, культурні процеси з епохами, суспільно-політичними та культурними процесами у світовій історії;
- формування самостійного мислення та навичок аналізу закономірностей культурних процесів;
- формування свідомості громадянина й патріота України;
- формування понятійного апарату предмета “Історія та культура України” та вміння ним користуватись.

Зв’язок з іншими навчальними дисциплінами. Навчальна дисципліна “Історія та культура України” є базовою для вивчення таких дисциплін, як “Історія економіки та економічної думки”, “Філософія”, “Основи педагогіки”, “Релігієзнавство”, “Політологія”, “Культурологія” та ін..

Після вивчення дисципліни студент має знати:

- що вивчає навчальна дисципліна “Історія та культура України”, предмет цієї науки,
- періодизації минулого у світовій історії та історії України, етапи розвитку української та світової культури;
- розуміти причинно-наслідкові зв’язки в історії;
- закономірності становлення державності на українських землях, їх причини та наслідки;
- дати і зміст найважливіших подій і процесів минулого, пов’язаних в першу чергу з соціально-політичними та культурними, духовними процесами в Україні,
- зміст основних літературних, образотворчих, архітектурних напрямків, традиції освіти;
- основні культурологічні поняття;
- особливості культурних епох і стилів;
- специфіку культурного аналізу процесів і явищ, місце вітчизняної культури у

загальній соціокультурній динаміці.

вміти:

- аналізувати історичний матеріал, встановлювати на основі аналізу причинно-наслідкові зв'язки в історії;
- виділяти теоретичні, прикладні, ціннісні аспекти історії культури, застосовувати свої знання для обґрунтування практичних рішень в повсякденному житті та професійній сфері;
- аналізувати окремі епохи і стилі, а також процеси і явища вітчизняної культури в загальній соціокультурній динаміці;
- працювати з науковою монографічною літературою та підручниками з історії та культури України; з художніми, соціально-науковими і гуманітарними текстами;
- формувати і обґрунтовувати особисту позицію по відношенню до проблем культури як світової, так і української;
- складати конспекти відповідей питань самостійного опрацювання;
- самостійно поповнювати свої знання з історії та культури України;
- застосовувати набуті знання в своїй подальшій учбовій діяльності при вивченні інших навчальних дисциплін.

Згідно з навчальним планом для студентів, що навчаються за напрямом підготовки 6.030401 “Правознавство” “Історія та культура України” викладається в обсязі 120 годин, з яких 36 годин – аудиторні (18 годин – лекції, 18 годин - семінарські заняття), 84 години відводиться на самостійну роботу студента; за напрямом підготовки 6.130102 – “Соціальна робота” – в обсязі 120 годин, з яких 32 – аудиторні (16 годин – лекції, 16 годин – семінари), 88 годин – самостійна робота студента.

Ведення опорного конспекту лекцій допоможе студенту краще орієнтуватись в проблематиці з конкретного періоду історії та культури України. Викладач має право перевірити наявність конспекту та врахувати його при оцінюванні модулів.

Оскільки аудиторна кількість годин є недостатньою для вивчення всіх питань, передбачених навчальною програмою, частину програмних питань з історії та культури України студенти опановують самостійно.

Плани семінарських занять складені відповідно до вимог кредитно-модульної системи організації навчального процесу у ВНЗ, узгоджені з навчальною програмою курсу і включають два змістові модулі:

1. Становлення суспільства, державності та культури на українських землях.
2. Українське суспільство і культура у XIX-XX ст.. та на сучасному етапі.

Ці змістовні модулі охоплюють десять тем, за результатами вивчення яких проводиться підсумковий модульний контроль. Варіанти підсумкового модульного контролю складаються із лекційних питань та питань планів семінарських занять. Підсумком роботи з вивчення навчальної дисципліни є іспит.

Семінарське заняття – це організаційна форма навчання, яка передбачає обговорення проблем, що стосуються раніше прочитаної лекції чи розділу курсу. Полягає у самостійному вивченні студентами проблеми, підготовці рефератів, розгляді питань, що винесені на самостійну роботу студентів. Отже, **мета семінарського заняття** – допомогти студентам у засвоєнні основних питань з минулого України та її культури, набутті й розвитку ними навичок роботи із підручниками, монографічною літературою, періодикою, першоджерелами (уривками з історичних документів), активізація пізнавальної діяльності, розвиток творчого мислення студентів.

На семінарському занятті відбувається обговорення теоретичних питань та питань, винесених на самостійне опрацювання, рецензування відповідей, робота з історичними картами, заслуховуються реферати студентів, вирішуються тестові та творчі (кросворди, історичні задачі і т.п.) завдання, виконуються історичні диктанти, аналізуються першоджерела, проводяться ділові ігри з історії та культури України тощо. Готуючись до

заняття, студенти повинні вивчити конспект лекцій, ознайомитись (із стислим конспектуванням) з рекомендованою літературою, в першу чергу, відповідними параграфами підручників, посібників.

Для того, щоб претендувати на оцінку “відмінно” та “добре”, студент має опрацювати спеціальну літературу (уривки з джерел, монографії, наукові статті). Для отримання інформації бажано також використовувати матеріали ЗМІ (Інтернет, зокрема). Разом із тим слід пам'ятати, що використовуючи засоби Інтернету, можна отримати значний за обсягом матеріал, але користуватися ним слід з обережністю, оскільки не вся інформація з Інтернет-джерел є в дійсності повністю достовірною. Не слід без відповідного аналізу переписути матеріал, використовуючи наявні в Інтернеті бази студентських рефератів, курсові роботи тощо.

Самостійна робота – це організована викладачем активна розумова діяльність студентів, спрямована на виконання поставленої дидактичної мети (самостійного опрацювання навчальних питань, матеріалів лекцій, підготовки реферату чи постеру та їх презентація, вирішення творчого завдання і т.д.) в спеціально відведений для цього час (як правило, позанавчальний), хоча самостійна робота студентів може відбуватись і на семінарському занятті.

Важливим завданням сучасної вищої школи є підготовка високопрофесійного спеціаліста, здатного оперативно, творчо реагувати на складні проблеми сьогодення. Вирішення цього завдання потребує такої організації навчального процесу, за яким студент буде не лише пасивним слухачем готової навчальної інформації, а, в першу чергу, активним здобувачем нових необхідних для життя і успішної професійної діяльності знань.

Саме тому, згідно вимог Болонської системи, що поступово впроваджується у вищу освіту в Україні, навчально-виховний процес у вищій школі спрямований не лише на озброєння майбутнього спеціаліста глибокими спеціальними та загальноосвітніми знаннями, а й на те, щоб навчити студента самостійно оволодівати ними, творчо мислити, поповнюючи свої знання і активно застосовуючи їх на практиці. В процесі самостійної роботи з навчальною, науковою літературою, історичними джерелами виробляються вміння аналізувати матеріал, виділяти головну думку, робити самостійні висновки, при вирішенні історичних задач, кросвордів, інших творчих завдань відбувається розвиток творчого мислення, пізнавальної активності студентів. Отже, від успішної організації самостійної роботи студента залежить в цілому успіх підготовки його як майбутнього фахівця. Обговорення питань і завдань, винесених на самостійне опрацювання, відбувається під час семінарського заняття (за потребою може здійснюватись і на консультації з предмета) поряд із розглядом основних теоретичних питань.

Для опрацювання навчальної, наукової літератури та історичних джерел можна використати фонди наукових бібліотек м. Чернігова (працюючи у їх читальних залах):

1. Відділ соціально-правових документів наукової бібліотеки Чернігівського національного технологічного університету (у корпусі гурт. №3, вул. 50 років ВЛКСМ, 1, тел. для довідок 5-64-16).
2. Наукова бібліотека Чернігівського національного університету імені Тараса Шевченка (вул. Гетьмана Полуботка, 53).
3. Чернігівська обласна універсальна наукова бібліотека імені В.І. Короленка (пр. Миру, 41).

При виступі на семінарському занятті оцінюється не тільки глибина підготовки й обсяг опрацьованого матеріалу, але й здатність студента до самостійного аналізу, вміння робити власні висновки, висловлювати особисту точку зору на ті чи інші події. Після виголошення доповіді, завжди позитивно оцінюється вміння студента поставити питання доповідачу, розпочати або підтримати дискусію. Доповнення до виголошеної доповіді

мають бути чіткими та змістовними, вони не повинні повторювати сказане доповідачем іншими словами.

Студенти повинні мати на увазі, що оцінка (відповідні бали) за заняття виставляється викладачем не лише за висвітлену студентом інформацію (виступ, письмова робота), а й за активність на занятті, своєчасність виконання самостійної та індивідуальної роботи, вміння роботи рецензію виступу колеги по групі, охайність ведення конспектів лекцій та папок самостійної роботи студентів.

Для діагностики знань використовується модульно-рейтингова система зі 100-бальною шкалою оцінювання.

Поточний контроль проводиться шляхом спілкування із студентами під час лекцій, семінарських занять та консультацій, рішення тестів, контрольних завдань під час виконання самостійної та контрольної роботи, під час опитувань студентів, підготовки ними постерів, творчих робіт, складання есе.

Дотримання даних методичних рекомендацій, сумлінне ставлення до відвідування лекцій та семінарських занять, виконання вимог викладача щодо навчального процесу забезпечить не тільки отримання позитивної оцінки, а й дозволить всебічно засвоїти матеріал курсу. Для визначення рівня засвоєння студентами навчального матеріалу використовуються такі методи контролю з відповідною оцінкою за кожний вид роботи:

- усний контроль (опитування);
- письмовий контроль;
- тестовий контроль (розв'язування тестів);
- створення постерів;
- написання рефератів, повідомлень,
- підготовка презентацій;
- складання есе;
- підготовка творчих робіт.

Зверніть увагу на те, що в плані кожного семінарського заняття визначені завдання для індивідуальної самостійної роботи. Всі вони мають бути опрацьовані на листках формату А-4, що повинні бути зброшуровані у папці **для самостійної роботи студента**. Крім того, кожен студент має вибрати одну тему для написання **реферату** (це індивідуальна робота студентів), попередньо узгодивши її із старостою групи. Основними етапами підготовки реферату, іншої індивідуальної роботи має бути підготовчий (вибір теми реферату, підбір відповідної наукової, монографічної, періодичної літератури, знайомство з підручниками та ін.); аналітично-дослідницький – ознайомлення і аналіз літератури, складання плану роботи, визначення мети, предмету, завдань, складових частин та ін.. дослідження; систематизація та узагальнення матеріалу; презентація роботи.

Вимоги до реферату:

1. Загальний обсяг – до 10 сторінок (формат листка А-4).
2. Перша сторінка – титульний аркуш (назва навчального закладу; назва теми реферату; прізвище та ініціали студента, який підготував реферат; прізвище та ініціали, посада викладача); друга сторінка – план реферату.
3. Остання сторінка – висновки, перелік використаних джерел.
4. Додатки – ілюстрації, фотографії (ілюстративний матеріал може бути використаний і в тексті реферату).

1 ЗМІСТ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

ТЕМА 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Підготовка до першого семінарського заняття повинна починатись із засвоєння студентами змісту предмета історії та культури України, завдань науки на сучасному етапі, основних джерел вивчення минулого. Предмет історії та культури України не повинен звужуватись до вивчення минулого та культури, скажімо, лише українського народу чи української держави, як часто вказують у своїх відповідях студенти.

Необхідно добре засвоїти (із заучуванням напам'ять) періодизацію історії України, основні періоди її культурного поступу, основні культурні періоди у світовій історії, що дозволить студентам вільно орієнтуватись у процесах та подіях минулого. Крім того, студенти повинні вміти не лише визначати назву періоду минулого, його хронологічні рамки, а й вміти давати загальну характеристику кожному із цих періодів.

Період первіснообщинного ладу – перший і найдовший в історії людства період існування. Саме в цей період відбулось становлення людського суспільства на українських землях. Студенти повинні знати час появи людини на території України, основні підходи, що пояснюють появу життя на Землі, розуміти, чому цей період визначений в історії як первіснообщинний.

Студенти повинні вміти визначати періодизацію п/о ладу, хронологічні рамки кожного з періодів, давати їм характеристику з точки зору культурних, світоглядних та ін. змін, що відбувались в кожному з них.

При підготовці до першого семінарського заняття студенти також повинні засвоїти поняття “культура”, “національна культура”, “структура культури”, “функції культури” та ін., ознайомитися з основними рисами української культури, своєрідністю менталітету українців та ін..

Завдання для семінарського заняття (робота над лекційним матеріалом)

1. “Історія та культура України” як наука та навчальна дисципліна.
2. Характеристика основних підходів до визначення періодів минулого у всесвітній історії. Наукова періодизація минулого України.
3. Поняття “культура”, “світова культура”.
4. Структура культури.
5. Функції культури.
6. Періодизація історії світової культури.
7. Визначення і сутність поняття «національна культура», «українська національна культура». Риси української культури.
8. Менталітет українців та основні детермінанти його становлення.
9. Культурний поступ в Україні та його періодизація.

Практичні завдання

1. 1 Завдання на історичній карті

1. Показати місця найдавніших поселень на території України.
2. Показати територію розселення племен трипільської культури на території України.
3. Показати місця проживання кочових племен на території України.
4. Знайти на карті місцезнаходження античних міст-держав.

1.2 Дати відповіді на питання історичного диктанту:

1. Термін “культура” означає....
2. Джерела вивчення історії та культури України – це...
3. Суспільство на території України почало формуватись близько ...
4. Термін “історія” означає...
5. Предмет науки – це...
6. Що означає слово “функція”?
7. Що таке “менталітет”?
8. Литовсько-польський період історії України – це
9. Київська Русь утворилась в ...
10. Українське козацтво почало формуватись у
11. Найдавніший період в історії України охоплює ...
12. Руїна - це період з ...по....
13. Хто першовідкривач трипільської культури - ...
14. Термін “літос” означає
15. Людина сучасного типу виникла
16. Складові структури культури- це

1.3 Скласти словник термінів: історія, культура, нація, архетип, артефакт, національна культура, менталітет, матриархат, міф.

1.4. Дати відповіді на тестові завдання:

1. Термін “історія” означає:
 - а) події минулого;
 - б) факти минулого;
 - в) розповідь про минуле.
2. Найдавніші люди з’явилися на території України близько:
 - а) 1 млн. р. тому;
 - б) 150 тис. р. тому;
 - в) 40-35 тис. р. до н.е.
3. Історія України як наука вивчає:
 - а) події, що відбувались на українських землях;
 - б) виникнення, становлення та розвиток людського суспільства на всіх українських землях;
 - в) виникнення і розвиток українського народу і української держави.
4. Джерела вивчення історії України – це:
 - а) матеріальні пам’ятки вивчення минулого;
 - б) речові докази;
 - в) матеріали, на основі яких вивчають минуле.
5. Предмет історії та культури України – це:
 - а) коло питань, що вивчає дана наука;
 - б) основні поняття даної науки;
 - в) основні проблеми в історії України.
6. Приведіть у відповідність назви груп джерел та їх зміст:

а) речові	а) малюнки на різноманітних поверхнях;
б) усні	б) дані з розвитку мови;
в) письмові	в) пам’ятки матеріальної культури;
г) лінгвістичні	г) ті, що передаються з вуст в уста;
д) графіті	д) зафіксовані у фотоплівках, фотографіях, кінофільмах;
е) кінофотодокументи	е) зафіксовані на письмі рукописні або друковані матеріали.
7. Культура з точки зору філософії – це:

- а) вихованість;
 - б) освіченість;
 - в) сукупність матеріальних і духовних цінностей, вироблених людством протягом усієї історії.
8. Хто вперше вжив термін “культура”:
- а) Марк Порцій Катон Старший;
 - б) Цицерон;
 - в) Пуфендорф.
9. Первіснообщинний лад в історії України – це:
- а) 1 млн р. тому – 1 тис. до н.е.;
 - б) 1 млн р. тому – 40-35 тис р. тому;
 - в) 150-10 тис р. до н.е.
10. Розташувати періоди первіснообщинного ладу у їх хронологічній послідовності:
- а) неоліт, а)
 - б) бронзовий вік, б)
 - в) палеоліт, в)
 - г) енеоліт, г)
 - д) мезоліт. д)
11. Поховальний обряд виник у добу:
- а) середнього палеоліту;
 - б) пізнього палеоліту;
 - в) мезоліту.
12. Людина сучасного типу HOMO SAPIENS сформувалась в період:
- а) пізнього палеоліту;
 - б) мезоліту;
 - в) неоліту.
15. Перший етнічно зафіксований народ на території України:
- а) скіфи;
 - б) сармати;
 - в) кіммерійці.
16. Провідні галузі в житті кіммерійців, скіфів, сарматів:
- а) скотарство;
 - б) землеробство;
 - в) військова справа;
 - г) садівництво;
 - д) торгівля.
17. Серед перерахованих оберіть функції культури:
- а) пізнавальна;
 - б) регулятивна;
 - в) світоглядна;
 - г) соціологічна;
 - д) комунікативна;
 - е) перетворююча;
 - є) нормативно-регулююча;
 - ж) інтегративна.

1.5 Самостійно опрацювати питання:

1. Основні періоди становлення первіснообщинного ладу на території України та характеристика культурних досягнень цих періодів (скласти таблицю):

Таблиця 1.1- Характеристика періодів первіснообщинного ладу

Назва періоду п/о ладу	Хронологічні рамки	Тип люди-ни	Стоянки, житло	Господарська діяльність, знаряддя праці	Світоглядний і культурний розвиток	Історичне значення

2. Трипільська культура та її історично-культурологічне значення.
3. Культурні досягнення кочових народів (кіммерійці, скіфи, сармати).
4. Культурний поступ міст-держав Північного Причорномор'я.

1.6 Підготувати реферати (відеопрезентації) на теми:

1. Матеріальна та духовна культура людства.
2. Національний характер, менталітет, свідомість і самосвідомість як феномен культури.
3. Етнокультурні особливості (національне харчування, одяг, вишивка і т.д.) Закарпаття.
4. Історія міста Ужгород. Пам'ятні місця Закарпаття.
5. Історія прізвища моєї родини.
6. Генеалогічне дерево моєї родини.

1.7 Вирішити задачу з історії та культури України: В кожному пункті дано чотири слова. Щоб визначити ці слова, необхідно переставити літери. Три із чотирьох слів пов'язані за змістом, четверте ж зайве. З початкових літер зайвих слів складається назва держави.

1.
**ЛОРАОХЕГІЯ
 ГИЙШЕВСЬКРУ
 ОКШЕНРОДО
 РОВЯНИЦЬКИЙ**

3.
**ДОНАРНІСТЬ
 ЦАЯНІ
 НОТЕС
 АМУНЬ**

5.
**ЛЕОПАТІЛ
 ТІНЕОЛЕ
 ЛОМЕТІЗ
 НАНА**

2.
**ГЕДОРЛЬ
 ПЯКЧИВЕКРИ
 ЛОЙГИРДАСВИ
 ТОВІВТ**

4.
**НАМТЬГЕ
 ДАРОН
 ЧІС
 УВААЛЬ**

6.
**ЙКИ
 ЩКЕ
 ВИХРО
 КАЇЖ**

7.
**СУРЬ
 АЧАСДАЙНИЙГ
 ЛЕМСЬКИЙХНИЦЬ
 ВОМСЬКУЗОРІЙ**

--	--	--	--	--	--	--

Контрольні запитання

1. Що є предметом дисципліни “Історія та культура України”?
2. Що вивчає історія України?
3. Які концепції у питанні появи життя на Землі Вам відомі?
4. На які групи поділяють джерела вивчення історії України?
5. Які Вам відомі основні періодизації минулого?
6. Які основні періоди виділяють при визначенні історії первіснообщинного ладу на території України?
7. Які основні етапи виділяють у розвитку світової та української культури?
8. Що таке структура культури?
9. Які вам відомі функції культури?
10. Яке визначення культури ви могли б запропонувати?
11. Які риси української культури вам відомі?
12. В чому полягають особливості менталітету українців?

Джерела

1. Геродот із Галікарнасу. Скіфія. Найдавніший опис України з V століття перед Христом. – К., 1992.
2. Иордан. О происхождении и деяниях гетов. – М., 1960.
3. Коротке зведення писемних джерел про слов'ян (I –поч. II тис. н.е.) // Давня історія України. – К., 1995. – Кн.2. – С.198-205.
4. Прокопий из Кесарии. Война с готами. – М., 1950.
5. Січинський В. Чужинці про Україну. – К., 1992.
6. Хрестоматія з історії України для студентів вузів. - К., 1993. Тема 1.

Рекомендована література до теми семінару

1. Бичко А.К. Теорія та історія світової і вітчизняної культури / А.К. Бичко, П. І. Ігнатенко, А. М. Феоктистов. – К.: Либідь, 1992.
2. Бойко О.Д. Історія України / О. Д. Бойко. – К. : Академвидав, 2007. – 688 с.
3. Борисенко В.Й. Курс української історії. З найдавніших часів до XIX століття / В.Й. Борисенко. - К.: Либідь, 1996. – 616 с.
4. Гаврюшенко О.А. Історія культури / О. А. Гаврюшенко, В. М. Шейко, Л. Г. Тишевська.– К., Кондор, 2000.
5. Давня історія України : в 2-х кн. / [керівн. автор. колект. П. П. Толочко]. – К. : Либідь, 1994. – Кн. 1. – 1994. – 240 с.
6. Дорошенко Д. Нарис історії України : в 2 т. / Д. Дорошенко. – К. : Глобус, 1991. – Т.1. – 1991. – 238 с.
7. Дорошенко Д. Нарис історії України : в 2-х томах / Д. Дорошенко. – К., Глобус, 1991. – Т. 2. – 1991. – 349 с.
8. Європейська та українська культура в нарисах / За ред.І.З. Цехмістро, В.І. Штанько, В.С. Старовойт, В.М. Леонтьєвої. – К.: Центр навчальної літератури, 2003.
9. Залізник Л. Україна в колі світових цивілізацій: [Наук.-метод. розробка]/ Л. Залізник. – К., 2006.
10. Історія України : навч. посібник [для студентів неісторичних спеціальностей] / [кер. авт. кол. Лях Р. Д.]. – Донецьк, 1998. – 396 с.
11. Історія української культури / За ред. І.Крип'якевича. – К.: Либідь, 1994.
12. Каденюк О. С. Історія України : навч. посіб. / О. С. Каденюк. – К. : Кондор, 2008. – 408 с.
13. Кордон М.В. Історія української культури. - Львів.: Магнолія 2006 , 2011.

14. Король В. Ю. Історія України : навч. посіб. / В. Ю. Король. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2005. – 496 с.
15. Остафійчук В. Ф. Історія України : сучасне бачення : навч. посіб. / В. Ф. Остафійчук. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – К. : Знання-Прес, 2004. – 390 с.
16. Полонська-Василенко Н. Історія України : в 2-х томах. / Н. Полонська-Василенко. – К. : Либідь, 1993. –Т. 1. – 1993. – 640 с.
17. Українська та зарубіжна культура / За ред. М.М. Заковича. К.: Т-во «Знання», КОО, 2000.
18. Українська та зарубіжна культура / За ред. В.О. Лозового. – Харків: Одиссей, 2005.
19. Чмихов М.О. Археологія та стародавня історія України. Курс лекцій / М.О. Чмихов, Н.М. Кравченко, І.Т. Черняков. - К., 1992.

ТЕМА 2 КУЛЬТУРА ДАВНІХ СЛОВ'ЯН ТА КИЇВСЬКОЇ РУСІ

Засвоєння теми дозволить студентам зробити висновок про логіку державотворчих процесів на українських землях, закономірність появи перших держав у східних слов'ян. Разом із тим слід мати на увазі, що витoki української культури слід шукати саме у культурних здобутках давніх слов'ян, а також тих народів, які з IV-III тисячоліття до н. е. населяли територію України (трипільці, кіммерійці, скіфи, сармати, греки, готи та ін.), і, без сумніву, вплинули на формування світогляду, мови, традицій, загалом культури українського народу. Помітне місце у світовій та вітчизняній культурі займає Київська Русь як перша велика держава східних слов'ян. Саме у Київській Русі, особливо після прийняття християнства, продовжився (а деяких галузях розпочався) розвиток практично всіх складових матеріальної та духовної культури: ремесла, житло- та містобудування, не лише світське, а й культове будівництво, а також освіта, література, живопис, музика та ін..

Завдання для семінарського заняття (робота над лекційним матеріалом)

1. Етногенез слов'ян. Формування гілок слов'янства. Східні слов'яни, їх побут, вірування, культура, перші державні утворення.
2. Утворення Київської Русі. Загальна характеристика держави.
3. Витoki культурного процесу Київської Русі. Запровадження християнства і його вплив на розвиток культури Київської Русі.
4. Освіта та література Київської Русі. Рукописна книга.
5. Особливості розвитку архітектури.
6. Види і жанри образотворчого мистецтва. Декоративно-ужиткове мистецтво.

Практичні завдання

2.1 Завдання на історичній карті

1. Показати ареал розселення та прабатьківщини стародавніх слов'ян.
2. Показати кордони давньоруської держави за часів Володимира Великого і Ярослава Мудрого.
3. Показати і назвати найбільші міста Київської Русі.

2.2 Дати відповіді на питання історичного диктанту:

1. Коли починається процес етногенезу давніх слов'ян?
2. Які хронологічні рамки охоплює слов'янський період історії України?
3. Як називається археологічна культура, з якою пов'язують найдавніших слов'ян?

5. Які теорії слов'янської прабатьківщини Вам відомі?
6. Коли утворилась Антська держава та до якого часу проіснувала?
7. До якого часу відносять перші письмові згадки про слов'ян?
8. Які основні гілки слов'ян утворились в процесі їх розселення?
9. Коли, можна вважати, умовно завершився процес слов'янського етногенезу?
10. Коли утворилась Київська Русь?
11. Коли утворилась Галицько-Волинська держава?
12. Які хронологічні рамки охоплює княжий період історії України?
13. Коли було остаточно запроваджено християнство на Русі?
14. Які основні два види літератури існували в Київській Русі?
15. Що таке агіографічна література?
16. Що таке мозаїка?
17. Що таке фреска?

2.3 Скласти словник термінів: етногенез, держава, пантеон, рід, плем'я, побут, релігія, традиція, мозаїка, фреска, патерик.

2.4 Дати відповіді на тестові завдання:

1. Термін "етногенез" означає:
 - а) походження і розвиток певного етносу;
 - б) утворення держави у певного етносу;
 - в) процес розселення певного етносу.
2. Процес формування праслов'ян починається:
 - а) у добу бронзи;
 - б) в період раннього залізного віку;
 - в) в неоліті.
3. Прадавній слов'янський етнос пов'язують з:
 - а) тшинецько-комарівською археологічною культурою;
 - б) ямною археологічною культурою;
 - в) зрубною археологічною культурою.
4. Серед перерахованих нижче визначити теорії слов'янської прабатьківщини:
 - а) дунайська;
 - б) народницька;
 - в) скіфо-сарматська;
 - г) вісло-одерська;
 - д) дніпровська;
 - е) дніпро-одерська;
 - є) вісло-дніпровська.
5. Перші письмові згадки про слов'ян відносяться до:
 - а) 1-2 ст. н.е.;
 - б) 2-1 ст. до н.е.;
 - в) 3 ст. н.е.
6. Найдавніша назва слов'ян:
 - а) венеди;
 - б) алани;
 - в) склавіни.
7. Антська держава утворилась в:
 - а) 4 ст. н.е.;
 - б) 5 ст. н.е.;
 - в) 6 ст. н.е.
8. Приведіть у відповідність гілки слов'ян і сучасні народи, які до них відносяться:

- 1) західна а) болгари
 б) поляки
 в) українці
- 2) східна д) словенці
 е) росіяни
 є) серби
- 3) південні ж) білоруси
 з) чехи
 и) словаки
 й) хорвати

9. Які Вам відомі концепції утворення Київської Русі:

- а) балтійська;
- б) норманська;
- в) еволюційна;
- г) етнографічна;
- д) хозарська.

10. Серед перерахованих нижче визначити передумови утворення Давньоруської держави:

- а) соціально-економічні;
- б) військові;
- в) зовнішні;
- г) політичні;
- д) культурологічні;
- е) у сфері культури;
- є) природничі.

11. Першим князем Галицько-Волинської держави був:

- а) князь Роман;
- б) князь Данило;
- в) Князь Володимир.

12. Галицько-Волинська держава проіснувала до:

- а) 20-х років 14 ст.
- б) 30-х років 14 ст.
- в) 40-х років 14 ст.

13. Хронологічні межі існування держави Київська Русь:

- а) X-XV століття
- б) IX-XIII століття
- в) VI-X століття

14. Коли офіційно було запроваджено християнство у Київській Русі?

- а) 988 р.
- б) 1037 р.
- в) 860 р.

15. Реформа щодо запровадження християнства як державної релігії була проведена:

- а) Ярославом Мудрим
- б) Володимиром Мономахом
- в) Володимиром Великим

16. Хто був автором знаменитого твору ораторської літератури часів Київської Русі "Слово про закон і благодать"?

- а) митрополит Іларіон
- б) Ярослав Мудрий
- в) літописець Нестор

17. Літературу доби Київської Русі прийнято поділяти на:

- а) перекладна, оригінальна

- б) церковна, християнська
 - в). апокрифи, гімнографія
18. Оригінальна література Київської Русі поділяється на:
- а) літописи, ораторська, житійна, повчальна, паломницька література
 - б) церковна проповідь, літописи, біблійна, педагогічна література
 - в) ікос, канон, гімнографія, апокрифи
19. Агіографічну літературу інакше називають:
- а) апокрифами
 - б) церковною проповіддю
 - в) житійною літературою
20. Софіївський собор побудований
- а) 1240 р.
 - б) 988 р.
 - в) 1037 р.
21. Софіївський собор представлений
- а) романським стилем
 - б) готичним стилем
 - в) візантійсько-руським стилем
22. Найрозвиненіші види декоративно-ужиткового мистецтва давньоруської держави:
- а) металообробка, гончарство, чернь, дереворізьблення
 - б) гончарство, дерево різьблення, зернь, металообробка
 - в) металообробка, гончарство, дереворізьблення, кісткорізьблення, ткацтво, склоробство

2.5 Самостійно опрацювати питання:

1. Міфологія східних слов'ян, обряди і свята.
2. Матеріальна культура Київської Русі.
3. Особливості музичного мистецтва Київської Русі.
4. Внесок Київської Русі у розвиток світової культури.

2.6 Підготувати реферати (відеопрезентації) на теми:

- 1 Культура Київської Русі й Візантія.
- 2 Основні центри давньоруської культури.
- 3 Монастирі – осередки культурного і духовного життя. Києво-Печерський патерик – видатна пам'ятка агіографічної літератури Київської Русі.
- 4 Визначні культурно-освітні діячі Київської Русі.
- 5 Історія Полісся. Пам'ятні місця Полісся.
- 6 Етнокультурні особливості (національне харчування, одяг, вишивка і т.д.) Полісся.
- 7 Історія Києва, Чернігова, Житомира.
- 8 Історія міст Полтава, Суми.
- 9 Історія прізвища моєї родини.
- 10 Генеалогічне дерево моєї родини.

2.7 Вставити пропущену інформацію та прокоментувати уривки з літопису “Повість минулих літ”:

А) І став..... князювати у Києві сам, і поставив дерев'яних богів на горі за теремним двором: бога блискавки і грому Перуна із срібною головою і золотими вусами, потім Хорса

- великого бога, а за ним Волоса - охоронника худоби і покровителя торгівлі, а ще Даждьбога і Стрибога, які тримали у своїх руках небо і вітер. А коло них поставив богів Смаргла і Мокошу, і саме до Мокоші, своєї богині, приходили чаклунки і жриці поклонятися. На тій же горі було капище. І там палили вогонь, і приносили туди жертви, дерев'яних ідолів богам.

Б) Коли ж він прийшов у Київ, то звелів повалити ідолів – одних порубати, а інших спалити, Перуна ж наказав прив'язати коневі до хвоста і волочити його з гори крутим Боричевим узвозом до річки Почайни. І поставив дванадцять дружинників, щоб вони били Перуна палками. Робилось це не тому, що дерево що-небудь почуває, а для наруги над бісом, який облящував людей у подобі цій, щоб він тепер дістав покару від людей.

Вийшов.....з попами корсунськими на Дніпро, і зібралося там люду сила-силенна. Забрели у воду, і стояли там одні по шию, інші по груди, дехто тримав дітей, молодь тислась до берега, а дорослі бродили; попи ж стояли на місці і творили молитви.

І звелів.....будувати церкви і ставити їх на тих місцях, де колись стояли дерев'яні кумири.

В) В ЛІТО..... Коли перебував у Новгороді, прийшла до нього звістка, що печеніги взяли в облогу Київ.

..... же зібрав багато воїнів, варягів і слов'ян, прийшов до Києва і прорвався у місто своє. А було печенігів безліч. Ярослав виступив із Києва, приготувався до бою: варягів поставив посередині, а на правому крилі - киян, а на лівому крилі - новгородців. І став перед містом. Печеніги пішли на приступ і зчепилися на тій горі, де стоїть зараз собор Святої Софії: було тут чисте поле тоді. І почалась жорстока січа, ледве до вечора здолав лютих ворогів

І кинулись печеніги на всі боки тікати, і не знали, куди бігти; одні, тікаючи, тонули у Сетомлі, а інші - в інших ріках, а залишок їхній бігає десь до сьогоднішнього дня.

В літо..... Заклав..... місто велике, біля того міста Золоті ворота, заклав і церкву Святої Софії, Митрополичу, потім церкву на Золотих воротах, а потім монастир

Святого Георгія і Святої Ірини. І стала при ньому віра християнська плодитися і поширюватися, і ченці-чорноризці помножуватися, монастирі й храми будуватися і возвеличуватися.

Контрольні запитання

1. Що означають терміни “етногенез”, “етногенез слов’ян”?
2. Які концепції походження слов’ян в історичній літературі Вам відомі?
3. Які проблеми досліджують вчені при вивченні процесів етногенезу слов’ян?
4. Як відбувався процес формування гілок слов’янства, яку роль у процесах етногенезу українців відіграли східні слов’яни?
5. Визначити місце Антської держави у процесах державотворення східних слов’ян.
6. Розкрити передумови, концепції утворення Давньоруської держави.
7. Дати загальну характеристику Київської Русі (стислий огляд соціально-економічного, культурного розвитку, етнічних процесів, реформаторської діяльності київських князів), оцінити її історичне значення.
8. Які першовитоки має культура Київської Русі?
9. Як сприймали русичі процес християнізації?
10. Розкрийте роль християнізації Русі для її подальшого культурного розвитку.
11. На які два види поділялася писемна література часів Київської Русі?
12. Схарактеризуйте основні жанри давньоруської оригінальної літератури.
13. Назвіть три основні види загальноосвітніх навчальних закладів, що існували на Русі у X – XII ст.
14. Який новий вид архітектури з’явився на Русі після прийняття християнства?
15. Назвіть види образотворчого мистецтва Київської Русі.
16. Які види декоративно-ужиткового мистецтва набули високого рівня розвитку і поширення на Русі?
17. Які види музичного мистецтва можна виділити за часів Київської Русі?

Джерела

1. Літопис Руський. – К., 1989.
2. Повість минулих літ / / Бібліотека літератури Давньої Русі. Т.1. – СПб, 1997. (За списком по Іпатіївському літописі) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : znaimo.com.ua/Повість_минулих_літ
3. Правда Руська. Давня українська література [Електронний ресурс]. – Режим доступу : litopys.org.ua/oldukr2/oldukr51.htm
4. Хрестоматія з історії України для студентів вузів. - К., 1993. –Тема 2.

Рекомендована література до теми семінару

1. Асеев Ю. Мистецтво стародавнього Києва. – К., 1969.
2. Баран В.Д., Баран Я.В. Історичні витоки українського народу. – К.: Генеза, 2005. – 206 с.
3. Бичко А.К., Ігнатенко П.І., Феоктистов А.М. Теорія та історія світової і вітчизняної культури. – К.: Либідь, 1992.
4. Бойко О.Д. Історія України / О. Д. Бойко. – К. : Академвидав, 2007. – 688 с.
5. Борисенко В.Й. Курс української історії. З найдавніших часів до XX століття / В. Й. Борисенко. – К. : Либідь, 1996. – 616 с.
6. Брайчевський М.Ю. Утверждение христианства на Руси. – К., 1988.
7. Гаврюшенко О.А., Шейко В.М., Тишевська Л.Г. Історія культури. – К., Кондор, 2000.
8. Греков Б.Д. Культура Киевской Руси. – М., 1953.

9. Греченко В., Чорний І., Кушнерук В., Режко В. Історія світової та української культури. – К.: Літера ЛТД, 2000.
10. Гусев В.І., Казьмирчук Г.Д., Капелюшний В.П. та ін. Історія України: [Підручник]. – К.: Київ. ун-т, 2008. – 463 с.
11. Дорошенко Д. Нарис історії України : в 2 т. / Д. Дорошенко. – К. : Глобус, 1991. – Т.1. – 1991. – 238 с.
12. Європейська та українська культура в картинах / За ред. І.З. Цехмістро, В.І. Штанько, В.С. Старовойт, В.М. Леонтєвої. – К.: Центр навчальної літератури, 2003.
13. Історія України в особах : IX-XVIII ст. / Замлинський В., Войцехівська І., Галаган В. та ін. – К. : Україна, 1993. – 395 с.
14. Історія українського мистецтва: У 6-ти томах. – К., 1967. – Т.1.
15. Історія української культури / За ред. І. Крип'якевича. – К.: Либідь, 1994.
16. Історія української культури у 5-ти томах, Т.1 Історія культури давнього населення України. – К.: Наукова думка, 2001.
17. Історія української та зарубіжної культури / За ред. С.М. Клапчука, В.Ф. Остафійчука: К.: Вища школа: Т-во «Знання», КОО, 1999.
18. Каргер М.К. Древний Киев. Очерки по истории материальной культуры древнерусского города: В 2 т. – М.; Л., 1958. – Т.1; 1961. – Т.2.
19. Крип'якевич І. Історія України. – Львів, 1990.
20. Лановик Б. Д. Історія України : навч. посіб. / Б. Д. Лановик, М. В. Лазарович. – [3-тє вид., випр. і доп.]. – К. : Знання-Прес, 2006. – 598 с.
21. Марченко М.І. Історія української культури. З найдавніших часів до середини XVII ст. – К.,
22. Мистецтво Київської Русі / Упор. Ю.С. Асеев. – К., 1989.
23. Остафійчук В. Ф. Історія України : сучасне бачення : навч. посіб. / В. Ф. Остафійчук. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – К. : Знання-Прес, 2004. – 390 с.
24. Петров В. П. Етногенез слов'ян : Джерела, етапи розвитку і проблематика / АН УРСР. Ін-т археол.; [Зав. ред. Є.А. Квятковський]. — К. : Наук. думка, 1972. – 212 с.
25. Полонська-Василенко Н. Історія України : в 2-х томах. / Н. Полонська-Василенко. – К. : Либідь, 1993. –Т. 1. – 1993. – 640 с.
26. Попович М. Нарис історії української культури. – К., 2000.
27. Ричка В.М. Київська Русь: проблеми, пошуки, інтерпретації / В. М. Ричка // УДЖ, 2001. – №2.
28. Рыбаков Б.А. История культуры Киевской Руси. – М., 1984.
29. Рыбаков Б.А. Рождение Руси / Б. А. Рыбаков. – М. : Аиф Принт, 2004. – 443 с.
30. Світлична В. В. Історія України : навч. посіб. / В. В. Світлична. – [4-те вид.]. – К. : Каравела, 2006. – 400 с.
31. Семчишин М. Тисяча років української культури. – К., 1993.
32. Толочко П. П. Від Русі до України : вибрані науково-популярні, критичні та публіцистичні праці / П. П. Толочко. – К. : Абрис, 1997. – 400 с.
33. Толочко П. П. Київська Русь / П. П. Толочко. – К. : Абрис, 1996. – 360 с.
34. Українська культура. Курс лекцій / За ред. В. Антоновича. – К., 1993.

ТЕМА 3 УКРАЇНЬСЬКА КУЛЬТУРА ЛИТОВСЬКО-ПОЛЬСЬКОЇ ДОБИ

При розгляді теми слід мати на увазі, що це – бездержавний період в історії України, коли українські землі перебували в складі Литви, Польщі, Молдавського князівства та ін. держав, що не могло не позначитися на соціально-економічних, політичних, культурних процесах на українських землях.

Отже, українська культура у зазначений період розвивалась в досить складних умовах роз'єднаності українських земель; відсутності єдиного політичного центру; соціального і національного гноблення з боку польських, литовських, угорських,

турецьких та інших іноземних загарбників; посилення процесів полонізації, окатоличення українського народу, полонізації значної частини української еліти.

Разом із тим слід мати на увазі, що в XV – XVII ст. виник цілий ряд позитивних чинників, що сприяли розвитку української культури: завершення процесу формування української мови, основних етнокультурних регіонів України та української народності в цілому (яку слід характеризувати за такими ознаками як територія, мова; спільні риси матеріальної та духовної культури; тісні економічні зв'язки, тобто спільність господарського життя); виникнення (в умовах укладення Брестської унії 1596 р.) організацій міщанства – братств, що стали захисниками православної церкви та культури України; поява у другій половині XV ст. такого соціального стану як козацтво, яке стало захисником не лише економічних, соціальних, релігійних, а й національно-культурних інтересів різних станів українського суспільства, виразником державотворчих прагнень українського народу.

В цілому головним питанням культурного життя цієї доби було національне питання, а культурні процеси перебували у прямій залежності й підпорядкуванні інтересам національно-визвольної боротьби.

Завдання для семінарського заняття (робота над лекційним матеріалом)

1. Вхідження українських земель в склад литовської, польської та інших держав. Причини зближення політичних інтересів Литви й Польщі. Кревська унія та її наслідки.
2. Ліквідація удільних князівств в Україні. Люблінська унія та її наслідки.
3. Умови культурного розвитку українців у складі Литовсько-Польської держави.
4. Розвиток української освіти і друкарства.
5. Основні жанри української літератури.
6. Архітектура та мистецтво: тенденції розвитку.

Практичні завдання

3.1 Завдання на історичній карті

1. Показати українські регіони, що увійшли до складу ВКЛ, Польщі, Угорщини, Молдавського князівства, Московського царства.

3.2 Дати відповіді на питання історичного диктанту:

1. Коли починається литовсько-польський період історії України?
2. Хто на українських землях проводив політику “Старого не рушимо, нового не впроваджуємо”?
3. Коли була укладена Кревська унія?
4. Як ім'я князя, який виступив проти Кревської унії?
5. Коли почало формуватись українське козацтво?
6. В якому столітті утворилась перша Запорізька Січ?
7. Яка територія увійшла до складу Московії після російсько-литовської війни початку 16 ст.?
8. В якому році була укладена Люблінська унія?
9. Коли була укладена Берестейська унія?
10. Які предмети викладали у церковно-парафіяльних школах?
11. Які предмети входили до так званого “тривіуму”?

12. В якому році була заснована так звана Острозька греко-слов'яно-латинську колегія?
13. Як називається перша книга, надрукована І.Федоровим в 1574 році в Україні?
14. Коли був створений Києво-Могилянський колегіум?
15. Що таке панегірик?
16. Що таке вертеп?

3.3 Скласти словник термінів: ікона, полемічна література, ренесанс, символ, вертеп, братства, думи.

3.4 Дати відповіді на тестові завдання:

1. Об'єднане Галицько-Волинське князівство утворилося:
 - а) У X ст.
 - б) В XI ст.
 - в) У XII ст.
2. За часів якого князя у Галичі було відкрито велику бібліотеку?
 - а) Володимирко.
 - б) Ярослав Осмомисл.
 - в) Данило Галицький.
3. В якому літературному творі наводиться легенда про євшан-зілля?
 - а) «Повість минулих літ».
 - б) «Слово про Ігорів похід»
 - в) «Галицько-Волинський літопис».
4. Назвіть види архітектури часів Галицько-Волинського князівства, що переважали серед інших за функціональним призначенням:
 - а) Палацова та цивільна.
 - б) Фортифікаційна та культова.
 - в) Фортифікаційна та палацова.
5. Які види монументального живопису були поширені у часи Галицько-Волинського князівства?
 - а) Фреска та мозаїка.
 - б) Фреска та іконопис.
 - в) Мозаїка та іконопис.
6. В чому причина успішного просування литовців по українських землях:
 - а) попередня узгодженість із Золотою Ордою;
 - б) феодална роздробленість Золотої Орди;
 - в) слабкість Московського князівства.
7. Який литовський князь виступив проти Кревської унії:
 - а) Ягайло;
 - б) Вітовт;
 - в) Ольгерд.
8. В якому році була укладена перша унія між Польщею і Литвою:
 - а) 1385;
 - б) 1401;
 - в) 1413;
9. Визначте рису, яка характеризує життя на українських землях після їх входження до складу Литовської держави:
 - а) відновлено династію Рюриковичів на українських землях;
 - б) на українські землі поширився католицизм;
 - в) зберігся місцевий уклад життя українського населення.

10. Хто з українських істориків назвав Велике Князівство Литовське Литовсько-Руською державою:
- а) М. Грушевський;
 - б) І. Крип'якевич;
 - в) В. Антонович.
11. Як називалося об'єднання ремісників за професійною ознакою:
- а) магістрат;
 - б) ратуша;
 - в) цех.
12. Хто очолював цех:
- а) вїйт;
 - б) воєвода;
 - в) цехмайстер.
13. Де виробляли скло:
- а) на гутах;
 - б) на гуральнях;
 - в) на руднях.
14. Як називалися ремісники, які вичиняли хутро зі шкіри та шили хутрянні вироби:
- а) кравці;
 - б) кушніри;
 - в) шевці.
15. Який княжий рід був найзаможнішим на Волині:
- а) Вишневецькі;
 - б) Заславські;
 - в) Острозькі.
16. Вкажіть ім'я польського єзуїта, ректора вільненської академії, який започаткував полеміку навколо ідеї унії католицької та православної церков:
- а) І. Вишенський;
 - б) П. Скарга;
 - в) М. Смотрицький.
17. Які ознаки властиві етносу (народності):
- а) спільна територія проживання;
 - б) тісні економічні зв'язки;
 - в) мова;
 - г) риси матеріальної і духовної культури;
 - д) міжнародні зв'язки з іншими етносами;
 - е) наявність владних структур і держави.
18. Братства в історії України – це:
- а) організації міського населення для ведення торгівлі;
 - б) організації міщанства для захисту православної віри і культури;
 - в) організації, що опікувались проблемою міжнародних зв'язків України.
19. Що дослівно у перекладі з грецької мови означає слово «ікона»?
- а) Образ.
 - б) Ідол.
 - в). Зображення.
20. Техніками якого виду художнього ремесла є зернь, скань, чернь?
- а) Ювелірного.
 - б) Гончарного.
 - в) Ковальського.
21. Назвіть ім'я видатного скульптора галицько-волинської доби:
- а) Тимофій.

- б) Аліпій.
 - в) Авдій.
 - г) Митуса.
22. Хто з галицьких культурних діячів міг бути ймовірним автором «Слова о полку Ігоревім» згідно із гіпотезою Грабовського?
- а) Аліпій.
 - б) Митуса.
 - в) Авдій.
 - г) Тимофій.
23. З боку якої держави українська культура зазнала найтяжчих утисків у XVI - першій половині XVII століття?
- а) Литовського князівства
 - б) Московського царства
 - в) Речі Посполитої
24. Що слугувало ідеологічною підвалиною розвитку української культури у литовсько-польську добу?
- а) Католицизм
 - б) Православ'я
 - в) Українська мова
25. Який тип середніх навчальних закладів відкривала польська королівська влада з метою покатоличення українського населення у XVI - на початку XVII століття?
- а) Церковно-парафіяльні школи
 - б) Братські школи
 - в) Єзуїтські колегії
 - г) Протестантські школи
26. Які школи склали конкуренцію єзуїтським колегіям в Україні наприкінці XVI - у першій половині XVII століття?
- а) Кальвіністські школи
 - б) Лютеранські школи
 - в) Церковно-парафіяльні школи
 - г) Братські школи
27. Якого року Київська митрополія була підпорядкована Московській патріархії?
- а) 1654 року
 - б) 1569 року
 - в) 1686 року
28. Де на українських землях виник перший університет?
- а) У Львові
 - б) У Києві
 - в) В Острозі
 - г) У Чернігові
29. Костянтин Острозький заснував у своєму маєтку друкарню, якою керував Іван Федоров у:
- а) 1578 року
 - б) 1581 року
 - в) 1575 року
 - г) 1587 року
30. Коли були надруковані у друкарні Швайпольта Фіоля у Кракові кириличним шрифтом на замовлення православного кліру церковні книги – “Часослов” і “Октоїх”.
- а) 1483 – 1491 рр.
 - б) 1476 – 1483 рр.
 - в) 1496 – 1498 рр.

г) 1483 –1498 рр.

3.5 Самостійно опрацювати питання:

1. Розвиток освіти та книжкової справи Галицько-Волинської держави. Особливості розвитку перекладної та оригінальної літератури.
2. Розвиток архітектури, живопису, художніх ремесел, музики Галицько-Волинського князівства. Роль Галицько-Волинської Русі у збереженні та розвитку української культури.
3. Виникнення козацтва в Україні (повторити усно матеріал з історії України).
4. Братства та їх роль в культурно-освітньому розвитку України (повторити усно матеріал з історії України).
5. Початок книгодрукування в Україні.

3.6 Підготувати реферати (відеопрезентації) на теми:

1. Ю. Дрогобич, К. Острозький, П. Могила та ін.. як культурно-освітні діячі.
2. Л. Баранович як релігійно-культурний діяч.
3. Вертеп і вертепна драма в українській культурі.
4. Козацька побутова культура і пісенна творчість.
5. Особливості звичаїв, традицій, військового мистецтва українського козацтва.
6. Кобзарство як феномен світової культури. Українські думи та історичні пісні в українській культурі.
7. Матеріальна культура литовсько-польської доби.
8. Історія Волині. Історія міст Луцьк, Рівне. Пам'ятні місця Волині.
9. Етнокультурні особливості (національне харчування, одяг, вишивка і т.д.) Волині.
10. Історія міст Львів, Тернопіль, Івано-Франківськ. Пам'ятні місця Східної Галичини.
11. Історія Східної Галичини. Етнокультурні особливості (національне харчування, одяг, вишивка і т.д.) Східної Галичини.
12. Історія міст Запоріжжя, Дніпропетровська. Пам'ятні місця Запорізького краю.
13. Історія Запоріжжя. Етнокультурні особливості (національне харчування, одяг, вишивка і т.д.) Запоріжжя.
14. Історія прізвища моєї родини.
15. Генеалогічне дерево моєї родини.

3.7 Прокоментувати уривки з історичних документів:

З «ОПИСУ УКРАЇНИ» Г. Л. де БОПЛАНА ПРО
ГОСПОДАРСЬКЕ ЖИТТЯ КОЗАКІВ

Середина XVII ст..

Ремесла, якими займаються козаки Після розповіді про хоробрість козаків, доречно буде сказати також про їхні звичаї і заняття. Отож, будете знати, що серед цих людей взагалі бувають досвідчені знавці всіх ремесел, необхідних у людському житті: теслярі для будівництва як домів, так і човнів, стельмахи, ковалі, зброярі, шкірники, римарі, шевці, бондарі, кравці та ін. Вони дуже вміло виробляють селітру, якої на цих землях багато, і роблять з неї досконалий порох до гармат. Жінки прядуть льон і вовну, тчуть з них полотна і тканини для щоденного вжитку. Всі вони добре вміють обробляти землю, сіяти, жати, пекти хліб, готувати м'ясо всіх родів, варити пиво, виробляти питний мед, брагу, горілку і т.д.зрештою слід взагалі визнати, що вони здатні до кожного ремесла, хоч одні з них більш вправні від інших в якійсь професії.

Завдання до джерела:

1. На підставі тексту визначте, які ремесла були найбільш поширені на українських землях.
2. Які галузі господарства були провідними за литовсько-польської доби?

УРИВОК З ПРАЦІ МИХАЛОНА ЛИТВИНА «ПРО ЗВИЧАЇ ТАТАР, ЛИТОВЦІВ ТА МОСКОВИТІВ» ПРО ГОСПОДАРСЬКЕ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Середина XVI ст.

Грунт Київщини до такої міри родючий і зручний для обробу, що лан (земля), виораний тільки раз парою биків, дає великий урожай; навіть необроблене поле дає рослини, які годують людей своїм корінням і стеблом. Тут ростуть дерева, що дають різноманітні ніжні овочі, плекається виноград, що дає великі грона винограду, а місцями на схилах зустрічається дикий виноград (себто звичайний виноград для їжі, що сам собі росте). В старих дубах і буках, в котрих зробилися дупла, обильно водяться рої бджіл з щільниками меду, який відзначається чудовим кольором і смаком. Диких звірів і зубрів, диких коней і оленів така сила по лісах і полях, що на них полюють тільки задля шкіри, а м'ясо через велику їх кількість викидають, окрім спинної частини; ланей і диких кабанів навіть зовсім не вживають. Дикі кози в такій великій кількості перебігають зимою з степів до лісів, а літом назад, що кожний селянин забиває їх до тисячі на рік. По берегах річок у великій кількості зустрічаються оселі бобрів. Птиць така дивовижна сила, що весною хлопчаки назбирують цілі човни яєць диких качок, гусей, журавлів і лебедів, а пізніше їх виводками наповнюють курники. Вірлят зачинають до кліток задля їх пір'я, котре чіпляють до стріл, Псів годують м'ясом диких звірів і рибою, бо ж річки переповнені неймовірною кількістю осетрів та іншими великими рибами... Тому багато річок називають «золотими», особливо Прип'ять, котра в одному місці коло Мозиря при гирлі Тури, в час наповнення свіжою водою з джерел, щорічно з початком березня наповнюється такою силою риби, що кинутий до неї спис насаджується (на рибу) і стоїть повисно, ніби встромлений у землю - так густо збивається там риба. Я би не повірив тому, коли б сам не бачив частенько, як відтіль без перерви черпали рибу і наповнювали нею за один день до 1000 возів, що належали купцям, котрі щорічно з'їздяться в цьому часі.

Бористен (Дніпро) – найбільша і найбагатша ріка цієї країни, по ній спроваджують до Києва безмірну кількість риби та іншого краму.

Завдання до джерела:

1. Які природні багатства українських земель привернули увагу Михалона Литвина? Якими промислами займалось населення України? Чи вплинули на господарське життя українських земель їх природні ресурси?

Контрольні запитання:

1. Які хронологічні рамки охоплює литовсько-польський період історії України, які характерні процеси йому притаманні?
2. До складу переважно яких держав увійшли українські землі в другій половині 14 ст., в чому полягають особливості політики цих держав на українських землях?
3. Які наслідки для України мало зближення політичних інтересів Великого Князівства Литовського та Польського Королівства?
4. Розкрити наслідки для України Люблінської унії.
5. Які характерні особливості властиві процесам в сфері культури на українських землях у литовсько-польську добу?

6. Які факти свідчать, що у 16-17 ст. завершився процес формування української народності?
7. Кого ви знаєте з відомих релігійних, культурних діячів України у литовсько-польську добу?
8. Які жанри літератури литовсько-польської доби вам відомі?
9. Що вам відомо з історії книгодрукування в Україні?
10. Як розвивалась архітектура у литовсько-польський період?

Джерела

1. Історія України: Хрестоматія: У 2 ч. – К., 1996. – Ч.1.
2. Основні документи Берестейської унії: Наукові зошити. – Л., 1996.
3. Січинський В. Чужинці про Україну. – К., 1992.
4. Статути Великого князівства Литовського / С. Ківалов.– О., 2002. – Т.1–3: Статути Великого князівства Литовського 1529–1588 рр.
5. Хрестоматія з історії України для студентів вузів. - К., 1993.
6. <http://www.history.univ.kiev.ua/ukrbooks/letop/index.html>
7. <http://www.history.univ.kiev.ua/ukrbooks/dok1.html>
8. <http://www.litopys.org.ua>

Рекомендована література до теми семінару

1. Баран В.Д., Баран Я.В. Історичні витоки українського народу. – К.: Генеза, 2005. – 206 с.
2. Бичко А.К., Ігнатенко П.І., Феоктистов А.М. Теорія та історія світової і вітчизняної культури. – К.: Либідь, 1992.
3. Борисенко В.Й. Курс української історії. З найдавніших часів до ХХ століття / В. Й. Борисенко. – К. : Либідь, 1996. – 616 с.
4. Гаврюшенко О.А., Шейко В.М., Тишевська Л.Г. Історія культури. – К., Кондор, 2000.
5. Греченко В., Чорний І., Кушнерук В., Режко В. Історія світової та української культури. - К.: Літера ЛТД, 2000.
6. Гринь О. В. Практикум з історії України литовсько-польської доби: Навчальний посібник / О.В. Гринь. – Чернігів, Видавець Лозовий В. М., 2011. – 424 с.
7. Гусев В.І., Казьмирчук Г.Д., Капелюшний В.П. та ін. Історія України: [Підручник].– К.: Київ. ун-т, 2008. – 463 с.
8. Дорошенко Д. Нарис історії України : в 2 т. / Д. Дорошенко. – К. : Глобус, 1991. – Т.1. –1991. – 238 с.
9. Європейська та українська культура в нарисах / За ред.І.З. Цехмістро, В.І. Штанько, В.С. Старовойт, В.М. Леонтєвої. – К.: Центр навчальної літератури, 2003.
10. Ісаєвич Я.Д. Братства та їх роль у розвитку української культури ХVI – ХVІІІ ст. – К., 1966.
11. Ісаєвич Я.Д. Першодрукар Іван Федоров і виникнення друкарства на Україні. – Львів, 1983.
12. Історія України в особах : ІХ-ХVІІІ ст. / Замлинський В., Войцехівська І., Галаган В. та ін. – К. : Україна, 1993. – 395 с.
13. Історія України в особах: Литовсько-польська доба / О.М. Дзюба, М.В. Довбищенко, Я.Д. Ісаєвич, М.М. Кром, С.А. Леп'явко. – К., 1997.
14. Історія українського мистецтва: У 6-ти томах. – К., 1967. – Т.2.
15. Історія української культури / За ред. І.Крип'якевича. – К.: Либідь, 1994.
16. Каденюк О. С. Історія України : навч. посіб. / О. С. Каденюк. – К.: Кондор, 2008. – 408 с.
17. Котляр М.Ф. Галицько-Волинське князівство / М. Ф. Котляр // УІЖ, 2000. – №1.

18. Котляр М.Ф. Роман і Романовичі в історії та поезії / М. Ф. Котляр // УІЖ, 2001. – №4.
19. Крип'якевич І. Історія України / І. Крип'якевич. - Львів, 1990.
20. Лановик Б. Д. Історія України : навч. посіб. / Б. Д. Лановик, М. В. Лазарович. – [3-тє вид., випр. і доп.]. – К. : Знання-Прес, 2006. – 598 с.
21. Нічик В.М. Петро Могила в Україні. – К., 1997.
22. Нічик В.М., Литвинов В.Д., Стратій Я.М. Гуманістичні і реформаційні ідеї на Україні (XVI – поч. XVII ст.). – К., 1990.
23. Овсійчук В.А. Українське мистецтво XVI – першої половини XVIII ст. – К., 1985.
24. Полонська-Василенко Н. Історія України : в 2-х томах. / Н. Полонська-Василенко. – К. : Либідь, 1993. –Т. 1. – 1993. – 640 с.
25. Світлична В. В. Історія України : навч. посіб. [для студ. іст. спец. вищих навч. закладів] / В. В. Світлична. – [друге вид., випр. і доп.]. – К. : Каравела ; Львів : Новий Світ – 2000, 2002. – 304 с.
26. Слабошпицький М.Ф. Українські меценати: Нариси з історії української культури. – К., 2001.
27. Степовик Д.В. Українська графіка XVI – XVIII ст. – К., 1982.
28. Ульяновський В.І. Історія церкви та релігійної думки в Україні: У 3 кн./ В. І. Ульяновський. – К.,1994. – Кн.1–2.
29. Уривалкін О. М. Нарис історії України (середина XIII-середина XVII століття) : навч. посіб. [для студентів вищих закладів освіти] / О. М. Уривалкін. – Ніжин : ТОВ “Видавництво “Аспект-Поліграф”, 2003. – 232 с.
30. Федас Й.Ю. Український народний вертеп. – К., 1987.
31. Шемета Ю.М. Литовсько-польська доба в історії України. Українські землі в другій половині XIV–першій половині XVIIст.. (Навчально-методичний посібник для студентів неспеціальних факультетів) / Ю. М. Шемета. – К., 2007.
32. Яковенко Н. М. Паралельний світ : Дослідження з історії уявлень та ідей в Україні XVI-XVII ст. / Н. М. Яковенко. – К. : Критика, 2002. – 415 с.
33. Яковенко Н. М. Українська шляхта з кінця XIV до середини XVII ст.: (Волинь і Центральна Україна) / Н. М. Яковенко. – К.,1993.
34. Яковенко Н. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України / Н. М. Яковенко. – 2-е вид., перероб. та розшир. – К. : Критика, 2005. – 581 с.

ТЕМА 4 УКРАЇНЬСЬКА КУЛЬТУРА ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XVII-XVIII СТОЛІТЬ

Цей семінар присвячений різним аспектам, пов'язаним із історичними подіями та історією української культури у гетьманський період.

Розгляд становища українських земель у складі Речі Посполитої приводить нас до логічного висновку про закономірність причин національно-визвольної революції 1648-1676 р. р., основних цілей боротьби, що ставилися. Після довготривалого періоду бездержавного існування (литовсько-польська доба) виникла реальна можливість створення незалежної української держави. І як свідчить ряд ознак (територія, власна назва, органи влади, територіально-адміністративний устрій, міжнародні відносини та ін.), така українська козацька держава почала формуватись в роки Визвольної війни. Разом із тим слід мати на увазі, що процеси державотворення відбувались у дуже складних умовах міжнародного становища України, оскільки її могутні сусіди (Росія, Річ Посполита, Кримське ханство, Туреччина) не прагнули бачити Україну незалежною.

Отже, розвитку державотворчих процесів завадило втручання у справи України сусідніх держав, а також розкол у середовищі козацької старшини, що призвів до розділу

України на два гетьманства – Лівобережні та Правобережні. Період Руїни (60-80-ті р.р. XVII ст..) в основному негативно позначився на становищі України.

Разом із тим, слід мати на увазі, що культурницькі процеси в Україні в другій половині XVII – XVIII ст. тісно перепліталися із національно-визвольною боротьбою українського народу, процесами розбудови української держави, одночасно відбувалися під впливом загальноєвропейських тенденцій у сфері культури.

Після звільнення більшості українських земель з-під влади Речі Посполитої у другій половині XVII – першій половині XVIII ст. значного розвитку набуває освіта (розвивалися парафіяльні, полкові школи, колегії, згодом – гімназії), продовжують розвиватися вищі навчальні заклади європейського типу, зокрема, Києво-Могилянська академія, що була центром вищої освіти в Україні, вихованці якої стали видатними культурними, освітніми, релігійними діячами (Лазар Баранович, Інокентій Гізель, Григорій Сковорода, Феофан Прокопович, Михайло Бантиш-Каменський, Іван Григорович-Барський, Дмитро Бортнянський, Максим Березовський, Артемій Ведель та інші).

Про наукове та духовне значення академії в житті не лише України, а й в цілому Російської імперії свідчить хоча б той факт, що весь російський єпископат 1700 – 1762 р.р. складався виключно з випускників Києво-Могилянської академії. Загалом за понад 150 років існування академії в ній навчалось близько 25 тисяч українців, з її стін вийшла більша частина свідомої інтелігенції, яка у XVIII ст. займала всі урядові місця, підготувала національне відродження XIX ст.

XVII – XVIII ст. стали часом розповсюдження в Україні під впливом культурницьких тенденцій Західної Європи нового мистецького стилю – бароко, що яскраво проявився в усіх видах мистецтва, в першу чергу, в архітектурі. Цей стиль вирізняють контрастність, напруженість, динамічність образів, прагнення до афектації, величі й пишності, використання надмірного декору, поєднання реальності й ілюзії. В Україні він отримав назву “козацьке бароко”. Українська політика російського царизму у XVIII ст. в цілому характеризувалась намаганням ліквідувати автономію, хоча в окремі періоди (гетьманування Д.Апостола, К. Розумовського) спостерігалися деякі поступки з боку царського уряду України.

Завдання для семінарського заняття (робота над лекційним матеріалом)

1. Українська національна революція середини XVII ст., Руїна та їх наслідки.
2. Загальні умови розвитку української культури у другій половині XVII – XVIII ст.
3. Розвиток освіти і науки. Києво-Могилянська академія. Львівський університет.
4. Поняття мистецького стилю. Мистецькі стилі культурних епох. Загальна характеристика бароко, його специфіка в українському мистецтві.
5. Розвиток літератури. Театральне мистецтво.

Практичні завдання

4.1 Завдання на історичній карті:

1. Показати територію козацької держави у другій половині XVII – XVIII ст.
2. Показати територію розташування Запорізької Січі у XVIII ст.

3. Показати територію Слобожанщини.
4. Показати територію етнічних українських земель на період XVIII ст.
5. Показати українські землі, які ввійшли до складу Російської імперії.
6. Показати територію України, яка була приєднана до Польщі.

4.2 Дати відповіді на питання історичного диктанту:

1. В якому столітті починає формуватись українське козацтво?
2. Коли утворилась перша Запорізька Січ?
3. В якому році Києво-Могилянський колегіум остаточно отримав статус академії?
4. Яка мова була офіційною мовою навчання у тогочасній Європі?
5. Які хронологічні рамки охоплює період Руїни в історії України?
6. В якому виді мистецтва творили Д. Бортнянський, А. Ведель, М. Березовський?
7. Якого кошового отамана Запорізької Січі назвали людиною трьох століть?
8. Які предмети включав так званий квадріум?
9. Коли був заснований Львівський університет?
10. Роки гетьманування І.С. Мазепи -?
11. Що таке рекреація?
12. В якому році був укладений Вічний мир з Польщею?
13. Що таке мистецький стиль?
14. В якому виді мистецтва працював І. Григорович-Барський?
15. Хто вважається останнім гетьманом України?
16. В часи правління якого російського монарха була остаточно ліквідована козацька автономія?

4.3 Скласти словник термінів: матеріальна культура, академія, літопис, синопсис, мистецький стиль, бароко, козацьке бароко, рококо, класицизм, парсуна, шкільна драма.

4.4 Дати відповіді на тестові завдання:

1. Якій з причин походження козацтва приділялася увага в радянській історіографії:
 - а) посилення феодалної експлуатації селян;
 - б) релігійні утиски;
 - в) походження козаків від кочових народів степу.
2. Як прізвище українського магната, який був засновником першої Запорозької Січі на о. Мала Хортиця:
 - а) П. Конашевич -Сагайдачний.
 - б) Д. Вишневецький.
 - в) С. Кішка.
3. До якого часу відносяться перші писемні згадки про козаків:
 - а) початок 15 ст.
 - б) кінець 15 ст.
 - в) початок 17 ст.
4. Суспільно-політичний устрій на Запорозькій Січі – це:
 - а) республіка.
 - б) монархія.
 - в) конфедерація.
5. Як називалися господарства-хутори запорожців, на яких вони жили в перервах між військовими походами:
 - а) фільварок.
 - б) зимівник.
 - в) курінь.

6. Козаків, що були внесені до списків польського уряду, називали:
- а) низовими.
 - б) компанійцями.
 - в) реєстровими.
7. Як ім'я гетьмана Війська Запорозького в 1648-1657 рр., який очолював Національно-визвольну революцію українського народу середини XVII ст:
- а) І. Богун.
 - б) М. Кривоніс.
 - в) Б. Хмельницький.
8. Створений Б. Хмельницьким уряд мав назву:
- а) Генеральна військова рада.
 - б) Правління гетьманського уряду.
 - в) Генеральна старшина.
9. Офіційна назва козацької держави, утвореної Б. Хмельницьким:
- а) Україна.
 - б) Військо Запорозьке.
 - в) Велике князівство Руське.
10. Період загального занепаду українських земель у 60-80 р.р. XVII ст. мав назву:
- а) «потоп».
 - б) «руїна».
 - в) «свавілля».
11. Вічний мир був укладений:
- а) у 1686 р.
 - б) у 1687 р.
 - в) у 1702 р.
12. Укажіть ім'я гетьмана Лівобережної України від 1687 р.:
- а) Д. Многогрішний.
 - б) І. Мазепа.
 - в) І. Скоропадський.
13. Як ім'я гетьмана у вигнанні, автора “Пактів та конституції прав і вольностей Війська Запорозького”:
- а) І. Скоропадський.
 - б) Й. Гладкий.
 - в) П. Орлик.
14. В якому році була проголошена перша Конституція України (“Пакти та конституція прав і вольностей Війська Запорозького”):
- а) 1709 р.;
 - б) 1710 р.;
 - в) 1711 р..
15. Як називались адміністративно-територіальні та військові одиниці Гетьманщини:
- а) воєводства;
 - б) полки;
 - в) намісництва.
16. До кожного завдання пропонується п'ять варіантів відповідей, серед яких лише три правильні.
- Позначте причини національно-визвольної революції українського народу проти Речі Посполитої середини 17 ст.:
1. Посилення національного гноблення;
 2. Обмеження прав козаків;
 3. Образа Б. Хмельницького польською владою;
 4. Смерть польського короля;

5. Ополячення українського народу.

17. За формою правління держава Війська Запорозького була:

- а) конституційною монархією;
- б) становою республікою, повновладним головою якої вважався виборний гетьман, а найвищим органом влади – загальнокозацькі збори;
- в) абсолютною монархією, влада гетьмана передавалась у спадок.

18. Із перелічених заходів та реформ президента II Малоросійської колегії виберіть ті, здійснення яких означало ліквідацію ознак автономії України:

- а) ліквідація Запорозької Січі;
- б) поділ гетьманщини на намісництва;
- в) ліквідація полково-сотенного устрою;
- г) перетворення козацьких полків на регулярні частини;
- д) укладення Генерального опису Малоросії;
- е) налагодження діяльності органів місцевої адміністрації.

19. Малоросійська колегія, створена Катериною II, управляла Україною:

- а) 1722-1727;
- б) 1764-1786;
- в) 1786-1792.

20. Укажіть ім'я російського державного діяча, який був президентом Другої Малоросійської колегії, генерал-губернатором Малоросії:

- а) Г. Потьомкін;
- б) П. Румянцев;
- в) К. Розумовський;

21. Як ім'я останнього гетьмана України, призначеного царицею Єлизаветою Петрівною:

- а) Д. Апостол;
- б) П. Полуботок;
- в) К. Розумовський.

22. К. Розумовський став останнім гетьманом України:

- а) у 1727 р.;
- б) у 1734 р.;
- в) у 1750 р.

23. Гетьманство в Україні було остаточно ліквідовано:

- а) у 1764 р.
- б) у 1768 р.
- в) у 1775 р.

24. Укажіть заходи Катерини II, спрямовані на ліквідацію української автономії:

- 1. відкрила перший український університет;
- 2. ліквідувала Запорізьку Січ;
- 3. ліквідувала козацькі збройні сили;
- 4. провела «Генеральний опис Малоросії»;
- 5. ліквідувала посаду гетьмана.

25. Укажіть заходи Петра I, спрямовані на ліквідацію української автономії:

- 1. ввів першу Малоросійську колегію;
- 2. запровадив кріпосне право;
- 3. ввів указ про заборону української закордонної торгівлі;
- 4. видав указ про дозвіл друкування книг українською мовою;
- 5. зруйнував Запорізьку Січ.

26. Коли остаточно було затверджено статус академії стосовно Києво-Могилянського колегіуму?

- а) 1631 року
- б) 1632 року

в) 1701 року

27. Як називалося культурно-мистецьке свято у Києво-Могилянській академії із виставами та іграми, приурочене до завершення навчального року?

- а) Ваканції.
- б) Рекреації.
- в) Урочистості.

28. Назвіть ім'я вихованця Києво-Могилянської академії, що став згодом митрополитом Київським та одним з найближчих дорадників царя Петра I у його реформаторській діяльності:

- а) Інокентій Гізель.
- б) Лазар Баранович.
- в) Феофан Прокопович.

29. Видатні українські композитори XVIII ст., які тривалий час працювали і в Росії:

- а) Феофан Прокопович, Лазар Баранович.
- б) Максим Березовський, Дмитро Бортнянський
- в) Артемій Ведель, Семен Климовський.

30. Який з перелічених творів належить письменнику Інокентію Гізелю?

- а) "Ключ розуміння".
- б) "Мир с Богом человеку".
- в) "Меч духовний".

31. Як називається твір, авторство якого приписують Г.Полетиці, присвячений обґрунтуванню ідеї самостійності українського народу?

- а) "Літопис Самовидця".
- б) "Синопис".
- в) "Історія Русів".

32. Хто з перелічених письменників працював у жанрі козацьких літописів?

- а) Іоанікій Галятовський.
- б) Лазар Баранович.
- в) Григорій Грабянка.

33. Хто з українських гетьманів мав власний придворний театр?

- а) Кирило Розумовський.
- б) Іван Мазепа.
- в) Данило Апостол.

34. Хто є автором знаменитого протестного твору 1783 року "Ода на рабство"?

- а) Григорій Сковорода.
- б) Лазар Баранович.
- в) Василь Капніст.

35. Що таке "парсуна":

- а) Парадний портрет.
- б) Елемент декору храму в стилі бароко.
- в) Парадний одяг.

36. Що таке "киторський портрет":

- а) Парадний портрет.
- б) Портрет відомого вченого.

в) Портрет фундатора, опікуна церкви.

37. Що таке “ a capella ”:

а) Спів без музичного супроводу.

б) Інструментальна п'єса.

в) Інструментальний супровід співу.

38. Хто такий Семен Климовський:

а) Талановитий народний композитор.

б) Видатний художник.

в) Відомий кобзар-лірник.

39. Приведіть у відповідність прізвище митця та його мистецьку професію:

1. М. Березовський А. Художник.

2. І. Григорович-Барський Б. Скульптор.

3. І. Мартос В. Музикант, композитор.

4. В. Боровиковський Г. Архітектор.

4.5 Самостійно опрацювати питання:

1. Творчість Г.С.Сковороди – видатного українського філософа та літератора.

2. Кирило Розумовський як культурно-освітній діяч України.

3. Скласти таблицю “Видатні діячі українського барокового мистецтва: архітектура, скульптура, живопис, графіка, музика” (за зразком):

№з/р	Прізвище, ім'я митця	Вид мистецтва, в якому митець працював	Приклади його мистецьких творів (споруди, книги, музичні твори і т.п.)
1.	І.Григорович-Барський	Архітектура	Церкви Покровська й Миколи Набережного у Києві та ін..
2			
3			

....

4.6 Підготувати реферати (відеопрезентації) на теми:

1. П. Могила, Л. Баранович та ін.. як релігійно-освітні діячі.

2. Ф. Прокопович, С.Яворський, Д.Ростовський, І.Максимович як культурно-освітні діячі.

3. Кобзарство як феномен світової культури.

4. Культурні зв'язки України з культурними осередками Центральної та Західної Європи.

5. Видатні українські музиканти 18 ст. (Максим Березовський, Артемій Ведель, Дмитро Бортнянський).

6. Видатні українські художники др. пол. 17-18 ст. (А.Лосенко, Д. Левицький, В. Боровиковський). Скульптор І. Мартос.

7. Історія Північної Буковини. Етнокультурні особливості (національне харчування, одяг, вишивка і т.д.) Північної Буковини.

8. Історія міста Чернівці. Пам'ятні місця Північної Буковини.

9. Історія Поділля. Етнокультурні особливості (національне харчування, одяг, вишивка і т.д.) Поділля.

10. Історія міст Вінниця, Хмельницький. Пам'ятні місця Поділля.

11. Історія прізвища моєї родини.

12. Генеалогічне дерево моєї родини.

4.7 Вирішити задачу з історії та культури України:

Вирішіть дану задачу, підставивши замість букв цифри, які означають рік чи його фрагмент певної історичної події в певній послідовності. В результаті Ви отримаєте О, тобто дату, пов'язану з історією книгодрукування в Україні.

$$((A-B) + C - (\underline{D-\Phi} + K)) + L + M = O$$

Н

А – В якому році була надрукована в Україні І. Федоровим книга “Апостол”?

Б – Рік – літописна дата хрещення Русі.

С – Якого числа був проголошений Акт незалежності України?

Д – В якому році остаточно було ліквідовано гетьманство в Україні?

Ф – Рік утворення Київської Русі.

Н – Скільки держав об'єднались в Річ Посполиту?

К – В якому столітті утворилось Антське царство?

Л – В якому році відбувалась Грюнвальдська битва?

М – Остання цифра року заснування Острозької греко-слов'яно-латинської колегії.

Контрольні запитання

1. В чому полягають основні причини утворення українського козацтва?
2. Чи можна вважати українське козацтво унікальним явищем у світовій історії?
3. Яку в історії України відіграла Запорізька Січ?
4. Яких українських гетьманів Ви вважаєте найвидатнішими і чому?
5. Розкрити особливості побуту, звичаїв, традицій, військового мистецтва українського козацтва.
6. Чи можна вважати Визвольну війну (Хмельниччину) закономірним явищем в історії України?
7. Які факти свідчили, що в роки Визвольної війни почала формуватись українська козацька держава?
8. Чому період 60-80-х років 17 ст. отримав назву “Руїна”?
9. Визначити основні наслідки Визвольної війни і періоду Руїни в історії України.
10. В чому полягають особливості політичного та культурного становища України наприкінці 17 – на початку 18 ст.?
11. Яку політику в сфері культури на українських землях проводила в цей час Річ Посполита?
12. Які факти свідчили, що в другій половині 18 ст. відбулась остаточна ліквідація козацької державності?
13. Кого ви знаєте з видатних архітекторів України у зазначений період?
14. Що вам відомо з життя та діяльності Д. Бортнянського, А. Веделя, М. Березовського?
15. Як розвивалась освіта в гетьманську добу? Кого ви знаєте із культурно-освітніх діячів козацької епохи?
16. Які риси характерні для козацького бароко? Які вам відомі видатні споруди цієї доби?
17. Які жанри характерні для літератури гетьманської доби?
18. Які історичні праці були створені у 17-18 ст.?
19. Кого ви знаєте з видатних художників України у зазначений період? Визначте особливості українського живопису цієї доби.

20. Якими були особливості культурного процесу в Україні у XVIII ст.?
21. Визначте роль Київської академії для розвитку освіти в Україні та за її межами.
22. Що таке козацькі літописи?
23. У чому особливість байок Г.Сковороди?
24. Дайте характеристику стилю бароко.
25. Що таке парсуна?
26. Який стиль у мистецтві презентують українські живописці Д.Левицький та В.Боровиковський?

Джерела

1. Величко С. Літопис: У 2 т. / [пер. з книжної української мови, вст.. стаття, комент. В.О. Шевчука]. – К., 1991. – Т. 1.
2. Гійом Левассер де Боплан. Опис України. – Львів, 1990.
3. Ділова документація Гетьманщини XVIII ст.: Зб. док. і матер. – К., 1992.
4. Збірник козацьких літописів: Густинський, Самійла Величка, Грабянки / [упоряд. В. Крекотень, В. Шевчук, Р. Іванченко]. – К., 2006.
5. Історія України: Документи. Матеріали / [уклад В. Ю. Король]. – К., 2002.
6. Літопис Грабянки. – К., 1990.
7. Хрестоматія з історії України для студентів вузів. - К., 1993.

Рекомендована література:

1. Андрусяк М. Гетьман Іван Мазепа як культурний діяч / М. Андрусяк. – К., 1991.
2. Антонович В. Про козацькі часи на Україні / В. Антонович. - К., 1991.
3. Апанович О. Розповіді про запорозьких козаків / О. Апанович. - К., 1992.
4. Бичко А.К., Ігнатенко П.І., Феоктистов А.М. Теорія та історія світової і вітчизняної культури. – К.: Либідь, 1992.
5. Білецький П. Українське мистецтво другої половини XVII – XVIII ст. – К., 1981.
6. Білецький П. Український портретний живопис XVII – XVIII ст. – К., 1969.
7. Борисенко В.Й. Курс української історії. З найдавніших часів до XX століття / В. Й. Борисенко. – К. : Либідь, 1996. – 616 с. (лекції 5-8).
8. Возняк М.С. Історія української літератури. У 2 книгах: Навч. вид. – Кн.1. – Львів: Світ, 1992.
9. Гаврюшенко О.А., Шейко В.М., Тишевська Л.Г. Історія культури. – К., Кондор, 2000.
10. Голобуцький В.А. Запорізьке козацтво / В.А. Голобуцький. - К., 1994.
11. Голубенко П. Україна і Росія у світлі культурних взаємин. – К., 1993.
12. Греченко В., Чорний І., Кушнерук В., Режко В. Історія світової та української культури. - К.: Літера ЛТД, 2000.
13. Дорошенко Д. Нарис історії України : в 2 т. / Д. Дорошенко. – К. : Глобус, 1991. – Т.1. –1991. – 238 с.
14. Європейська та українська культура в картинах / За ред.І.З. Цехмістро, В.І. Штанько, В.С.Старовойт, В.М. Леонтьєвої. – К.: Центр навчальної літератури, 2003.
15. Єфремов С.О. Історія українського письменства. – К., 1995.
16. Жолтовський П. Монументальний живопис на Україні XVII-XVIII ст. – К., 1988.
17. Жолтовський П. Художнє життя на Україні в XVI – XVIII ст.. – К., 1988.
18. Історія України в особах. IX - XVIII ст. – К., 1993, розділ "Козацька доба".
19. Історія України в особах. Козаччина. /Упорядник Горобець В.М. – К., 2000.

20. Історія українського мистецтва: У 6-ти томах.- К., 1967. – Т.3.
21. Історія української культури / За ред. І.Крип'якевича. – К.: Либідь, 1994.
22. Історія української культури у 5-ти томах, том 3: Українська культура другої половини XVII-XVIII століть. – К.: Наукова думка, 2003.
23. Історія української музики: В 6 т. – К., 1988. – Т.1
24. Каденюк О. С. Історія України : навч. посіб. / О. С. Каденюк. – К. : Кондор, 2008. – 408 с.
25. Колесник І.І. Українська культура та історіографія: історія ментальностей / І. І. Колесник // УІЖ, 2002.- №1.
26. Крип'якевич І. Історія України / І. Крип'якевич. - Львів, 1990.
27. Лановик Б. Д. Історія України : навч. посіб. / Б. Д. Лановик, М. В. Лазарович. – [3-тє вид., випр. і доп.]. – К. : Знання-Прес, 2006. – 598 с.
28. Нартов В. В. Найвидатніші гетьмани та кошові отамани України / В. В. Нартов. – Харків : Книжковий Клуб “Клуб сімейного дозвілля”, 2007. – 320 с.
29. Нічик В.М. Петро Могила в Україні. – К., 1997.
30. Овсійчук В.А. Українське мистецтво XVI – першої половини XVIII ст. – К., 1985.
31. Полонська-Василенко Н. Історія України. В 2-х томах. Т.1. / Н. Полонська-Василенко. - К., 1993.
32. Світлична В. В. Історія України : навч. посіб. / В. В. Світлична. – [4-те вид.]. –К. : Каравела, 2006. – 400 с.
33. Сергієнко Г.Я. Історія України (з найдавніших часів до кінця XVIII ст.). / Г. Я. Сергієнко, В.А. Смолій. - К., 1993.
34. Сергійчук В.І. Іменем Війська Запорізького / В. І. Сергійчук. – К., 1991.
35. Слабошпицький М.Ф. Українські меценати: Нариси з історії української культури. – К., 2001.
36. Ушкалов Л.В. Григорій Сковорода і антична культура. – Х., 1993.
37. Хижняк З.І. Києво-Могилянська академія. – К., 1991.
38. Шаров І. 100 видатних імен України / І. Шаров. – К.,1999.
39. Шевчук В. Козацька держава / В. Шевчук. – К., 1995.
40. Яворницький Д.І. Історія запорозьких козаків. В 3-х томах. / Д. І. Яворницький. - К., 1990.

ТЕМА 5 УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА ХІХ СТОЛІТТЯ

Після трьох поділів Польщі та ліквідації української автономії російською імператрицею Катериною II розпочався черговий бездержавний етап в історії України - Україна в складі Російської та Австрійської імперій. В черговий раз посилювались економічні, політичні, культурні утиски українських земель. Разом із тим бездержавне становище України стало однією з головних причин появи українського визвольного руху. Він пройшов у своєму розвитку три етапи (фольклорний, культурний, політичний) і відомий в історії як українське національне відродження, що мало значний вплив на розвиток культури. Під впливом ідей романтизму, появи концепції нації руйнувалося зверхнє відношення до народної культури, яка стала головним джерелом формування української класичної культури. ХІХ століття стало часом становлення української літературної мови, класичної літератури, класичної музики, класичного театрального мистецтва.

Значних успіхів досягла вітчизняна професійна освіта і наука: етнографія (Г.Калиновський, Я.Маркевич, М.Цертелев, М.Максимович, І.Срезневський, О.

Бодянський), історична наука (Д.Бантиш-Каменський, М.Маркевич, М.Максимович, М.Костомаров, В.Антонович, М.Драгоманов, М.Грушевський), математика (Т.Осиповський, М.Остроградський, С.Ковалевська, Д.Граве), фізика (О.Ляпунов, І.Пулюй), хімія (М.Бекетов), мікробіологія (І.Мечников), фізіологія (І.Сеченов), медицина (М.Трінклер, Л.Гіршман), гуманітарні науки, зокрема, педагогіка (К.Ушинський), філологія (П.Житецький, О.Потебня) та ін..

В XIX ст. українські письменники звернулися до нового літературного напрямку – реалізму (Т.Шевченко, П.Куліш, М.Вовчок, Г.Барвінок, Л.Глібов, Ю.Федькович, А.Свидницький, І.Нечуй-Левицький, Панас Мирний (Рудченко), Б.Грінченко, І.Франко та ін.); виникають перші професійні театри в Полтаві, Харкові, Ніжині, Києві, Катеринославі, Львові. Становлення українського класичного театру пов'язане з діяльністю М.Кропивницького, М. Старицького, І.Карпенка-Карого. Основопложником української класичної музики став М.Лисенко.

Пануючими стилями в архітектурі у XIX ст. були класицизм, ампір; провідними архітекторами - А.Меленський, Ф.Боффо, В.Беретті, П.Ярославський, П.Дубровський. В архітектурі середини XIX ст. втрачається стильова єдність, виникає так званий еkleктизм. Для скульптури друга половина XIX ст. була періодом виникнення національної реалістичної школи, основоположниками якої стали Л.Позен та П.Забіла. Значний слід у розвитку українського живопису залишили І.Сошенко, Т.Шевченко, К.Трутовський, Л.Жемчужников, І.Соколов, М.Ге, А.Куїнджі, М.Ярошенко, К.Костанді.

Розвиток української мови та літератури, як і всієї української культури, гальмувався через русифікаторську, колонізаторську політику російського самодержавства.

Завдання для семінарського заняття (робота над лекційним матеріалом)

1. Геополітичні зміни в Європі в др. половині XVIII ст.. та їх наслідки.
2. Причини виникнення та основні етапи українського національного руху (на українських землях в складі Росії) в XIX - на початку XX ст..
3. Історичні обставини розвитку української культури у XIX ст.
4. Розвиток освіти в Україні.
- 5.Музичне мистецтво України. Театр та опера.
- 6.Архітектура, скульптура, образотворче мистецтво і графіка України.

Практичні завдання

5.1 Завдання на історичній карті

1. Показати і назвати губернії Наддніпрянської України та їхні адміністративні центри.
2. Показати Королівство Галичини та Лодомерії, округ Буковину та українські жупи (комітати) Братиславського намісництва.

5.2 Дати відповіді на питання історичного диктанту:

1. В яких роках відбувались I, II, III Поділи Речі Посполитої?
2. В якому році Кримське ханство було приєднано до Росії?
3. Внаслідок якого поділу Польщі Правобережжя увійшло до складу Росії?
4. Хто автор першої наукової праці з історії України?
5. Коли утворилось Кирило-Мефодіївське товариство?

6. Хто автор концепції нації?
7. Назвіть три етапи українського національного відродження.
8. Як називались початкові школи в Російській імперії на початку XIX ст.?
9. Скільки університетів існувало в російській Україні у XIX ст.?
10. Який університет був заснований у 1834 році?
11. Як називались гімназії, в яких вивчали переважно природничо-математичні науки?
12. В якій галузі науки працювали Д.Бантиш-Каменський, М.Костомаров, В.Антонович?
13. Для якого мистецького архітектурного стилю характерні наступні риси: масивні, підкреслено монументальні форми, багатий декор, опертя на художню спадщину імператорського Риму, давньогрецької архаїки, Стародавнього Єгипту, що мали служити втіленню ідей державної могутності й військової сили?
14. В якому виді мистецтва творили Л.Позен та П.Забіла?
15. І. Сошенко, К.Трутовський, М.Ге, А.Куїнджі – це видатні українські?
16. Хто вважається засновником української класичної музики?
17. Хто створив вчення про імунітет?
18. Кого вважають засновником нової української літератури?

5.3 Скласти словник термінів: ампір, еkleктизм, реалізм, графіка, опера, мистецтво.

5.4 Дати відповіді на питання тестів:

1. Приведіть у відповідність поділ Речі Посполитої і зміст подій:
 - а) перший – приєднання Правобережжя та Східної Волині до Росії;
 - б) другий – приєднання Західної Волині і Західної Білорусії до Росії;
 - в) третій – приєднання до Австрії Східної Галичини.
2. В якому році вийшла «Русалка Дністровая»?
 - а) 1835 р.;
 - б) 1837 р.;
 - в) 1846 р.
3. Із перерахованих нижче прізвищ визначте активних діячів національного відродження на західноукраїнських землях на початку 19 ст.:
 - а) Д. Бантиш-Каменський;
 - б) о. І. Снігурський;
 - в) о. І. Могильницький;
 - г) М. Максимович;
 - д) о. Й. Левицький;
 - е) о. Й. Лозинський;
 - є) о. А. Добрянський;
 - ж) М. Лучкай;
 - з) М. Цертелєв;
 - і) І. Базилович;
 - ї) І. Велигорський.
4. Збірка «Русалка Дністрова» була видана зусиллями:
 - а) гуртка «Руська трійця»;
 - б) Кирило-Мефодіївського товариства;
 - в) Головною Руською Радою.
5. До складу гуртка «Руська трійця» входили:
 - а) І. Базилевич, М. Шашкевич, Я. Головацький;
 - б) М. Шашкевич, Я. Головацький, І. Вагилевич;
 - в) М. Костомаров, В. Білозерський, М. Шашкевич.
6. Виділіть етнічні українські регіони, які входили до Австрійської держави у XVIII – на поч. XIX ст.:

1. Правобережна Україна;
2. Закарпаття;
3. Східна Галичина;
4. Західна Волинь;
5. Південна Бессарабія;
6. Північна Буковина.
7. В якому із перелічених українських міст у ХІХ столітті не було ліцею?
 - а) Одеса
 - б) Ніжин
 - в) Київ
 - г) Крем'янець
8. Де було засновано перший український університет на землях, що входили до складу Російської імперії?
 - а) У Харкові
 - б) У Києві
 - в) В Одесі
 - г) У Львові
9. Хто вважається засновником Харківського університету?
 - а) П.Гулак-Артемівський
 - б) Д.Багалій
 - в) В.Каразін
 - г) М.Костомаров
10. Які навчальні заклади давали у ХІХ столітті середню освіту?
 - а) Парафіяльні школи
 - б) Повітові школи
 - в) Гімназії
 - г) Університети
11. Скільки університетів було у кінці ХІХ століття на українських землях, що входили до складу Російської імперії?
 - а) Три
 - б) П'ять
 - в) Один
 - г) Чотири
12. Де було засновано перший український інститут шляхетних дівчат?
 - а) У Києві
 - б) У Полтаві
 - в) У Харкові
 - г) В Одесі
13. В якому стилі було зведено будівлю для Полтавського інституту шляхетних дівчат у першій половині ХІХ століття?
 - а) Класицизм
 - б) Бароко
 - в) Рококо
 - г) Ампір
14. Який відомий український поет-байкар ухпив до складу опікунської ради Полтавського інституту шляхетних дівчат?
 - а) П.Гулак-Артемівський
 - б) Є.Гребінка
 - в) Л.Глібов
 - г) Г.Сковорода
15. За які роботи Т.Шевченко отримав у 1860 р. звання академіка ?

- а) портрет
- б) гравюра
- в) пейзаж
- г) автопортрет

16. Після смерті Т.Шевченка провід на літературній ниві перейняв:

- а) Ганна Барвінок
- б) Марко Вовчок
- в) Пантелемон Куліш
- г) Іван Франко

17. Коли і де виник перший професійний театр в Україні:

- а) Київ, 1800 р.
- б) Одеса, 1805 р.
- в) Полтава, 1810 р.
- г) Суми, 1820 р.

18. Де і коли засновано перший професійний театр на західноукраїнських землях:

- а) Чернівці, 1850 р.
- б) Ужгород, 1860 р.
- в) Мукачево, 1865 р.
- г) Львів, 1864 р.

19.Хто створив першу українську національну оперу “Запорожець за Дунаєм” (1863 р.):

- а) С. Гулак-Артемівський;
- б) М. Лисенко;
- в) П. Ніщинський;
- г) М. Леонтович.

20. Який архітектор керував складанням генерального плану Києва:

- а) Ф.Боффо,
- б) В.Беретті,
- в) П.Ярославський,
- г) А.Меленський.

21.У якому виді мистецтва творили Л.Позен та П.Забіла:

- а) Архітектура;
- б) Скульптура;
- в) Живопис;
- г) Музика.

22.У якому виді мистецтва творили К.Трутовський, Л.Жемчужников, І.Соколов, М.

Ярошенко:

- а) Скульптура;
- б) Графіка;
- в) Живопис;
- г) Література.

5.5 Самостійно опрацювати питання:

Скласти таблицю “Видатні діячі української науки XIX ст. (етнографія; історія; математика; фізика; біологія; медицина; філологія; педагогіка).: ” (за зразком):

№з/р	Прізвище, ім'я науковця	Наука, в якій він (вона) працював (ла)	Наукові досягнення
1.	Г. Калиновський	Етнографія	Видав у 1777 р. в Петербурзі “Описание свадебных малороссийских обрядов”

2			
3			

.....

Скласти таблицю “Видатні діячі української літератури XIX ст.: ” (за зразком):

№з/р	Прізвище, ім'я поета (письменника)	Літературний жанр (жанри), в якому переважно працював митець	Твори
1.	І. Котляревський	Поезія	Енеїда
2			
3			

.....

5.6 Підготувати реферати (відеопрезентації) на теми:

1. Становлення української літературної мови у XIX ст..
2. Стилї романтизму, реалізму в літературі. Становлення нової української літератури (І. Котляревський, П. Гулак-Артемівський, Г. Квітка-Основ'яненко, Є. Гребінка, Т.Шевченко).
3. Розвиток літератури у XIX ст.. (П. Куліш, М. Вовчок, І. Нечуй-Левицький, П. Мирний, Л. Глібов, Л. Українка).
4. Історія Слобідської України. Історія міст Донецька, Луганська, Харкова.
5. Етнокультурні особливості (національне харчування, одяг, вишивка і т.д.) Слобідської України.
6. Пам'ятні місця Слобідської України.
7. Історія прізвища моєї родини.
8. Генеалогічне дерево моєї родини.

Контрольні запитання

1. Які наслідки для України мали три поділи Речі Посполитої та ліквідація Кримського ханства?
2. Які хронологічні рамки охоплює імперський період історії України?
3. В чому полягають основні причини виникнення українського визвольного руху, які основні етапи у своєму розвитку він пройшов?
4. Які типи навчальних закладів існували в Україні після загальноросійської освітньої реформи 1864 р.?
5. Де й коли заснувався перший університет на українських землях, що входили до складу Російської імперії?
6. Яке наукове товариство відіграло роль Української академії наук наприкінці XIX – на початку XX ст.? Де й коли воно було засноване?
7. Назвіть українських письменників, представників “великого реалізму” в українській літературі.

8. Назвіть автора першої української опери. Як вона називається?
9. Назвіть провідні архітектурні стилі України XIX – початку XX ст. у послідовності їх поширення.
10. Що таке еkleктизм?
11. За який вид образотворчого мистецтва Т.Шевченко отримав звання академіка?

Джерела

1. “Русалка Дністрова”. Документи і матеріали. – К., 1989.
2. Історія Русів / [пер. І. Драча ; вступ. ст. В. Шевчука]. – К. : Рад. письменник, 1991. – 318 с.
3. Кирило-Мефодіївське товариство: У 3 т. – К., 1990.
4. Хрестоматія з історії України для студентів вузів. – К., 1993.

Рекомендована література до теми семінару

1. Багалій Д.І. Історія Слобідської України / Д. І. Багалій. – Харків, 1993.
2. Бичко А.К., Ігнатенко П.І., Феоктистов А.М. Теорія та історія світової і вітчизняної культури. – К.: Либідь, 1992.
3. Бойко О.Д. Історія України / О. Д. Бойко. – К. : Академвидав, 2007. – 688 с.
4. Борисенко В. Й. Курс української історії. З найдавніших часів до XX століття / В.Й. Борисенко. - К., 1996.
5. Гаврюшенко О.А., Шейко В.М., Тишевська Л.Г. Історія культури. – К., Кондор, 2000.
6. Говдя П., Лобановський Б. Українське мистецтво другої половини XIX – початку XX ст. – К., 1989.
7. Голубенко П. Україна і Росія у світлі культурних взаємин. – К., 1993.
8. Греченко В., Чорний І., Кушнерук В., Режко В. Історія світової та української культури. - К.: Літера ЛТД, 2000.
9. Дорошенко Д. Нарис історії України. В 2-х томах. Т.2. / Д.І. Дорошенко. - К., 1991.
10. Європейська та українська культура в нарисах / За ред.І.З. Цехмістро, В.І. Штанько, В.С. Старовойт, В.М. Леонтьєвої. – К.: Центр навчальної літератури, 2003.
11. Єфремов С.О. Історія українського письменства. – К., 1995.
12. Історія Русів / [пер. І. Драча ; вступ. ст. В. Шевчука]. – К. : Рад. письменник, 1991. – 318 с.
13. Історія України в особах: XIX–XX ст. / [І.Войцехівська (кер. авт. кол.), В.Абліцов, О. Божко та ін.]. – К., 1995.
14. Історія українського мистецтва: У 6-ти томах. - К., 1967. – Т.4.
15. Історія української культури / За ред. І.Крип'якевича. – К.: Либідь, 1994.
16. Історія української культури у 5-ти томах, том 4. Українська культура XIX століття. – К.: Наукова думка, 2005.
17. Історія української та зарубіжної культури / За ред. С.М. Клапчука, В.Ф. Остафійчука. - К.: Вища школа: Т-во «Знання», КОО, 1999.
18. Каденюк О. С. Історія України : навч. посіб. / О. С. Каденюк. – К. : Кондор, 2008. – 408 с.
19. Король В. Ю. Історія України : навч. посіб. / В. Ю. Король. – К. : Видавничий центр “Академія”, 2005. – 496 с.
20. Мороз З.П. Українська драматургія і театр другої половини XIX ст. – К., 1950.
21. Нариси історії української інтелігенції: У 3-х т. – К., 1994.
22. Остафійчук В.Ф. Історія України: Сучасне бачення: Навч. посібник / В.Ф. Остафійчук. – К., 2004.
23. Полонська-Василенко Н. Історія України. В 2-х томах. Т.2. / Н. Полонська-Василенко. - К., 1993.
24. Попович М. Нарис історії культури України. - К.: «АртЕк», 1999.

25. Світлична В. В. Історія України : навч. посіб. / В. В. Світлична. – [4-те вид.]. – К. : Каравела, 2006. – 400 с.
26. Степовик Д. Українське мистецтво першої половини ХІХ ст. – К., 1982.
27. Українська культура / За ред. Д. Антоновича. – К.: Либідь, 1993.
28. Художня культура України / За ред. Л.М. Масол. – К.: Вища школа, 2006.
29. Черкашина Н. К. Історія України : від давніх часів до сьогодення : навч. посіб. / Н. К. Черкашина. – К. : ВД “Професіонал”, 2005. – 384 с.
30. Ясиневич В.Е. Архитектура Украины на рубеже ХІХ-ХХ веков. – К., 1988.

ТЕМА 6. УКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРНИЙ РУХ НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

На початку ХХ ст. українська культура досягла свого розквіту. Вона синтезувала багатівіковий світовий художній процес; всім своїм мистецьким арсеналом (література, музика, архітектура, живопис, графіка, театр та ін..) запропонувала самобутнє вирішення багатьох суспільних, етико-філософських і художніх проблем, які хвилювали людство; створила такі художньо-естетичні цінності, які поставили українську культуру на рівень світової. Отже, перейнята гуманістичними ідеями, українська культура ХІХ — поч. ХХ ст. вивела українську націю на широкий шлях світового історичного поступу, поставила із невідомості й забуття в один ряд з найрозвинутішими націями світу.

Не дивлячись на асиміляторську політику Російської та Австро-Угорської імперій, на початку ХХ століття склався цілий ряд позитивних умов для розвитку української культури: зростання національно-визвольного руху та його політизація, розширення сфери вживання української мови, прогресивна діяльність української інтелігенції, розвиток української преси, поширення наукових товариств, що сприяли розповсюдженню технічних знань, вивченню та охороні пам'яток старовини та культури.

Процеси модернізації економіки й суспільства у цілому на початку ХХ ст. вимагали підвищення культурного і освітнього рівня населення, підготовки кваліфікованих кадрів для промисловості й сільського господарства, що, у свою чергу, сприяло збільшенню мережі початкових, середніх, спеціальних середніх та вищих навчальних закладів. Поширенню знань серед населення сприяла діяльність близько 140 бібліотек.

Початок ХХ століття став часом подальшого розвитку вітчизняної науки і техніки, які прославила діяльність таких учених як М.Курако, Л.Лутугін, М.Єфимов, С.Уточкін, І.Сікорський, Д.Рожанський, Т.Кравець, М.Пильчиков, Д.Заболотний, С.Навашин, В.Липський, Б.Грінченко, В.Хвойка, М.Грушевський, М.Аркас, О.Єфименко, Д.Яворницький та ін..

Значним досягненням в розвитку української культури став розвиток вітчизняної преси та видавництва, особливо у Києві («Записки Українського наукового товариства» і збірники його секцій, «Літературно-науковий вісник», «Українська хата», «Дзвін», «Світло», «Сяйво», «Вісник культури і життя», тижневик «Рідний край» з додатком «Молода Україна», «Маяк», «Село», «Засів», «Рілля», «Наша кооперація», найбільш впливове видання - щоденна газета «Рада» тощо). Продовжувала розвиватись українська преса у західноукраїнських землях. Найбільш відомими були видання «Буковина», «Діло» і «Молода Україна».

На початку ХХ століття у культурній сфері чітко окреслилися дві тенденції – збереження національно-культурної ідентичності (народництво) та пересадження на український ґрунт новітніх європейських зразків художнього самовираження (модернізм). Характерною особливістю модернізму було те, що він об'єднував різноманітні течії й стилі (неокласицизм, неоромантизм, імпресіонізм, символізм (передував модерну), футуризм, експресіонізм, кубізм, дадаїзм та ін.).

Модерн в архітектурі, перш за все, проявився у застосуванні нових конструкцій і матеріалів, зростанню ролі у будівництві функціональності, корисності будівель (В. Городецький, В. Кричевський, О.Вербицький та ін.); в стилі реалізму працювали скульптори Наддніпрянщини – М.Микешин, В.Беклемішев, Ф.Балавенський, М.Гаврилко, Л.Позен та Галичини – П.Війтович, Г.Кузневич, Р.Левандовський та ін. Водночас під впливом західних мистецьких шкіл формується плеяда українських скульпторів-модерністів – П. Війтович, М. Гаврилко, В. Іщенко, М. Паращук. Українське скульптурне мистецтво прославив і О.Архипенко (засновник кубізму у світовій скульптурі).

В образотворчому мистецтві стилістика модерну краще виявляє себе в графіці (Г.Нарбут); значна частина українських художників продовжувала працювати у реалістичній манері (І.Труш, Ф.Красицький, М.Пимоненко, О.Мурашко, П.Левченко, М.Самокиш, М.Яровий, К.Костанді); цікавими були і пошуки модерністів у живопису (М.Жук, О.Новаківський, брати Василь та Федір Кричевські та ін.).

Характерною рисою розвитку українського варіанту модернізму в літературі був значний вплив романтизму, що пояснюється як традицією, так і ментальністю українського народу, для якого романтизм є органічним елементом світобачення будь-якої доби (О.Кобилянська, М.Коцюбинський, Л.Українка та ін.). Початок ХХ століття став також періодом подальшого розвитку української національної музики (М.Лисенко, М.Леонтович, Я.Степовий, С.Людкевич) і театру (М.Кропивницький, П.Саксаганський, М.Старицький, М.Карпенко-Карий, М.Заньковецька, Г.Борисоглібська, О.Полянська, І.Мар'яненко).

Отже, в цілому характерними особливостями розвитку української культури початку ХХ ст. було те, що вона розвивалася у руслі загальносвітових тенденцій, разом із тим створювала самобутні мистецькі цінності. Українське мистецтво початку ХХ ст. намагалось подолати традиційні стереотипи; акцентувало увагу не на відображенні довколишнього світу, а на відтворенні внутрішнього світу людини.

Завдання для семінарського заняття (робота над лекційним матеріалом)

1. Історичні, політичні та суспільні умови культурного життя на поч. ХХ ст.
2. Освіта та наука в Україні на поч. ХХ ст..
3. Основні стилі та напрямки літератури та мистецтва в Україні на початку ХХ ст. Модернізм як культурний феномен.

Практичні завдання

6.1 Дати відповіді на питання історичного диктанту:

1. Що таке модернізм?
2. Що таке еkleктизм?
3. Хто з українських митців вважається засновником кубізму у світовій скульптурі?
4. В якому році було створено наукове товариство імені Т.Шевченка?
5. Скільки університетів на початку ХХ століття діяло у Наддніпрянській Україні?
6. В складі яких держав перебували українські землі на початку ХХ століття?
7. В якій галузі науки працював Михайло Курако?
8. Хто такий І.Сікорський?
9. Хто створив вчення про імунологію (вчення про захисні властивості живого організму від інфекційних захворювань) і за це нагороджений у 1908 році Нобелівською премією?
10. В якій науці працювали М.Аркас, О.Єфименко, Д.Антонович?
11. Д.Яворницький вважається відомим дослідником історії.....?
12. В якому виді мистецтва працював В. Городецький?

13. М.Микешин, В.Беклемішев, Ф.Балавенський, М.Гаврилко, Л.Позен – це видатні українські?
14. В якому виді мистецтва творив Г.Нарбут?
15. М.Пимоненко, О.Мурашко, П.Левченко, М.Самокиш, М.Яровий, К.Костанді – це видатні українські ...?
16. Хто у Наддніпрянській Україні вважається засновником модерну в літературі?
17. Хто автор опери “Тарас Бульба”?
18. М.Заньковецька, І. Мар’яненко – це відомі українські ...?

6.2 Дати відповіді на питання тестів:

1. Встановіть відповідність між прізвищами письменників та назвами їх творів:
 - а) І.Франко; 1) «Лісова пісня»;
 - б) Л.Українка; 2) «Хіба ревуть воли як ясла повні»;
 - в) П.Мирний; 3) «Микола Джеря»;
 - г) І.Нечуй-Левицький; 4) «Борислав сміється».
2. Монографія М.Грушевського «Історія України-Руси» почала видаватися в:
 - а) 1898 році; б) 1900 році; в) 1902 році; г) 1904 році.
3. Модерністами світового значення були такі українські митці:
 - а) І.Репін, С.Васильківський;
 - б) Олесь Гончар, Павло Загребельний;
 - в) К.Малевиц, О.Архипенко.
4. Оберіть видатних конструкторів України:
 - а) І.Сікорський, С.Корольов;
 - б) В.Вернадський, А.Кримський;
 - в) М.Грушевський, І.Крип’якевич.
5. Найвідоміша картина українського художника-авангардиста К.Малевица:
 - а) «Демон»;
 - б) «Чорний квадрат»;
 - в) «Запорожці пишуть листа турецькому султану»..
6. Оберіть імена дослідників української культури:
 - а) Д.Антонович, І.Огієнко, М.Попович.
 - б) М.Данилевський, П.Сорокін.
 - в) І.Карпенко-Карий, П.Саксаганський.
7. У системі цінностей української культурної традиції домінують:
 - а) серце;
 - б) дія;
 - в) розум.
8. Назвіть авторів українського гімну
 - а) П.Чубинський - М.Вербицький;
 - б) Т.Шевченко - М.Лисенков);
 - в) С.Міхалков – О.Лебедев-Кумач.
9. Яке твердження про фах українського науковця помилкове?
 - а) Євген та Борис Патони – електрозварювання;
 - б) Ігор Сікорський - винахід вертольоту;
 - в) Сергій Корольов – мовознавство.
10. Визначення терміну "артефакт культури" це:
 - а) будь-який штучно створений об’єкт, фізичний або символічний;
 - б) малюнок, що несе інформацію в системі письма;
 - в) певна сукупність духовних характеристик.
11. Вкажіть, яким є ментальний тип українця:
 - а) аскетичний;

- б) месіанський;
в) ліричний.
12. Знайдіть помилкову пару відповідностей:
а) Троїцький дерев'яний собор – м. Новомосковськ;
б) Собор Святого Юра – м. Дніпропетровськ;
в) Дзвіниця на Дальніх печерах – м. Київ.
13. Автором малюнку перших українських гривень був перший ректор Академії мистецтв:
а) Ф. Кричевський;
б) О. Мурашко;
в) Г. Нарбут.
14. Національна культура – це:
а) культура нації, яка твориться національною культурною елітою. Вона, як і етнічна, має національну самобутність, відрізняючись своєю специфікою від інших культур світу;
б) вся сукупність матеріальних і духовних вартостей, створених нацією впродовж своєї історії, а також сама її культурна діяльність, що в сукупності складають нагромаджений нацією культурний потенціал, який характеризується своєю самобутністю та внеском у світову культуру;
в) культура нації, яка твориться професійною національною культурною елітою. Тобто, її досягнення (здобутки) завдячують творчості конкретних виданих професійних культурних діячів, імена яких складають її славу.
15. Яке визначення світової культури?
а) це сукупність етнічних, національних, расових та регіональних культур світу у їх спільному історичному розвитку;
б) це єдність національно-етнічного, расового, регіонального та загальнолюдського в культурі;
в) це культура всього людства, цілісний світовий процес його культурної еволюції як сукупності і єдності всіх культур світу у їх спільному історичному розвитку.
16. Першою спробою М. Міхновського виразити українську національну ідею в рамках політичної програми була брошура:
а) “Сredo молодого українця”;
б) “Основний Закон Самостійної України”;
в) “Самостійна Україна”.
17. Який із льотчиків на початку ХХ ст. здійснив знамениту “мертву петлю”:
а) М.Єфимов;
б) С. Уточкін;
в) П.Нестеров.
18. Хто є конструктор першого в світі гідролітака:
а) С.Гризодубов;
б) І.Сікорський;
в) Д.Григорович.
19. Хто на початку ХХ століття створив 4-х томний словник української мови:
а) Б.Грінченко;
б) О. Потебня;
в) М. Аркас.
20. Яке місто у Наддніпрянській Україні на початку ХХ століття було визнаним осередком української преси:
а) Київ;
б) Харків;
в) Одеса.

21. Приведіть у відповідність країни та назву стилю “модерн” в кожній із них:

а) модерн	1) США
б) "стиль Тіффані"	2) Росія, Україна
в) "Ар-Нуво"	3) Німеччина
г) "Югенд-Штиль"	4) Італія
д) "стиль Ліберті"	5) Франція
е) "модерн стайл"	6) Австрія
є) "Сецесіон"	7) Англія

6.3 Скласти словник термінів: авангардизм, андеграунд, декаданс, елітарна культура, експресіонізм, конструктивізм, кубізм, масова культура, символізм, супрематизм, футуризм.

6.4 Самостійно опрацювати питання:

1. . Освіта в Україні на поч.. ХХ ст..
2. Українська преса і видавництво.
3. Скласти таблицю “Видатні діячі української літератури початку ХХ ст.: ” (за зразком):

№з/р	Прізвище, ім'я поета (письменника)	Літературний жанр (жанри), в якому переважно працював митець	Твори
1.	М.Вороний	Поезія	поема «Свшан-зілля»
2			
3			

.....

6.5 Підготувати реферати (відео-презентації) на теми:

1. М. Грушевський, В. Винниченко – видатні наукові, культурно-освітні, політичні діячі України.
2. Видатні українські меценати.
3. Український живопис, графіка початку ХХ ст.. (відео-презентація).
4. Українська архітектура, скульптура початку ХХ ст. (відео-презентація).
5. Українська музика і театр на початку ХХ ст.. (відео-презентація).
6. Українська модерна література початку ХХ ст.. (відео-презентація).
7. Неоромантизм в українській літературі початку ХХ ст.. (відео-презентація).
8. Український авангард 1900-1910 рр. К.Малевиц.
9. Історія Криму та Північного Причорномор'я. Пам'ятні місця Криму та Північного Причорномор'я.
10. Історія міст Південної України. Миколаїв, Одеса, Херсон.
11. Етнокультурні особливості (національне харчування, одяг, вишивка, фольклор і т.д.) населення Криму та Північного Причорномор'я.
12. Історія прізвища моєї родини.
13. Генеалогічне дерево моєї родини.

6.6 Прокоментувати:

Як ви розумієте вислів українського історика О.Бойка про український модернізм: «Своєрідність українського варіанту модернізму полягає і в тім, що він із естетичного феномена перетворився на культурно-історичне явище, став спробою подолання

провінційності, другорядності, вторинності української національної культури, формою залучення до надбань світової цивілізації. Він ніби символізував перехід українського суспільства від етнографічно-побутової самоідентифікації, тобто виокремлення себе з-поміж інших, до національного самоусвідомлення — визначення свого місця і ролі в сучасному світі.»

Прокоментувати:

В одному із сучасних підручників історії України вміщено такий висновок: «Отже, на початку ХХ ст. українська культура зробила крок уперед у своєму розвитку і вийшла на європейський рівень. Однак національно-культурний процес гальмувався шовіністичною імперською політикою Росії та Австро-Угорщини, глибоким розривом між високою культурою української еліти і низьким рівнем освіти переважної більшості народу». Чи погоджуєтесь ви з ним? Аргументуйте свою думку.

Контрольні запитання

1. Які позитивні і негативні чинники впливали на розвиток української культури на початку ХХ ст.?
2. Які були основні проблеми розвитку народної освіти?
3. Якими науковими та технічними досягненнями був знаменитий цей період?
4. Які явища були характерні для розвитку літератури та мистецтва?
5. Які твори поетів та письменників початку ХХ ст. вам знайомі? Що було характерним для їхньої творчості?
6. Які шедеври живопису, скульптури, архітектури були створені у ці часи?
7. Які риси притаманні українському театральному мистецтву на початку ХХ ст.?
8. У чому полягала роль української преси у житті суспільства?
9. Чим пояснюються, на вашу думку, високі досягнення в українській культурі цього періоду?
10. У чому полягають особливості українського модернізму?

Джерела

1. Хрестоматія з історії України для студентів вузів. – К., 1993.

Рекомендована література до теми семінару

1. Бичко А.К., Ігнатенко П.І., Феоктистов А.М. Теорія та історія світової і вітчизняної культури. – К.: Либідь, 1992.
2. Бойко О.Д. Історія України / О. Д. Бойко. – К. : Академвидав, 2007. – 688 с.
3. Борисенко В. Й. Курс української історії. З найдавніших часів до ХХ століття / В.Й. Борисенко. - К., 1996.
4. Гаврюшенко О.А., Шейко В.М., Тишевська Л.Г. Історія культури. – К., Кондор, 2000.
5. Говдя П., Лобановський Б. Українське мистецтво другої половини ХІХ – початку ХХ ст. – К., 1989.
6. Греченко В., Чорний І., Кушнерук В., Режко В. Історія світової та української культури. - К.: Літера ЛТД, 2000.
7. Європейська та українська культура в нарисах / За ред.І.З. Цехмістро, В.І. Штанько, В.С. Старовойт, В.М. Леонтьєвої. – К.: Центр навчальної літератури, 2003.
8. Історія Русів / [пер. І. Драча ; вступ. ст. В. Шевчука]. – К. : Рад. письменник, 1991. – 318 с.

9. Історія України в особах: XIX–XX ст. / [І.Войцехівська (кер. авт. кол.), В.Абліцов, О. Божко та ін.]. – К., 1995.
10. Історія української культури / За ред. І.Крип'якевича. – К.: Либідь, 1994.
11. Історія української та зарубіжної культури / За ред. С.М. Клапчука, В.Ф. Остафійчука. – К.: Вища школа: Т-во «Знання», КОО, 1999.
12. Каденюк О. С. Історія України : навч. посіб. / О. С. Каденюк. – К. : Кондор, 2008. – 408 с.
13. Король В. Ю. Історія України : навч. посіб. / В. Ю. Король. – К. : Видавничий центр «Академія», 2005. – 496 с.
14. Мороз З.П. Українська драматургія і театр другої половини XIX ст. – К., 1950.
15. Нариси історії української інтелігенції: У 3-х т. – К., 1994.
16. Остафійчук В.Ф. Історія України: Сучасне бачення: Навч. посібник / В.Ф. Остафійчук. – К., 2004.
17. Попович М. Нарис історії культури України. - К.: «АртЕк», 1999.
18. Світлична В. В. Історія України : навч. посіб. / В. В. Світлична. – [4-те вид.]. –К. : Каравела, 2006. – 400 с.
19. Українська культура / За ред. Д.Антоновича. – К.: Либідь, 1993.
20. Художня культура України / За ред. Л.М.Масол. – К.: Вища школа, 2006.
21. Черкашина Н. К. Історія України : від давніх часів до сьогодення : навч. посіб. / Н. К. Черкашина. – К. : ВД «Професіонал», 2005. – 384 с.
22. Ясиневич В.Е. Архитектура Украины на рубеже XIX-XX веков. – К., 1988.

ТЕМА 7. УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА У 1917-1920 РОКАХ

Період 1917-1920 р.р. – це чергова спроба українських патріотів створити незалежну українську державу. Під впливом подій Лютневої революції (повалення самодержавства) у 1917 р. широкі народні маси пов'язували свої сподівання на духовне розкріпачення, на вільний розвиток української культури з боротьбою за демократизацію громадського життя.

З часу утворення Центральної Ради почалася активна державна програма розвитку української культури: ЦР підтримувала загальнодемократичні вимоги про скасування будь-яких обмежень щодо української мови, культури; було взято курс на створення єдиної народної загальноосвітньої школи; реальну справу розбудови української системи освіти здійснювали різноманітні громадські організації та органи місцевого самоврядування; було створено Генеральний секретаріат народної освіти; послідовно проводилася українізація освіти. Значну увагу Генеральний секретаріат народної освіти приділяв проблемам вищої школи. Відбувалася українізація вищої школи. Було засновано Українську Академію мистецтв.

Справу Центральної Ради у галузі розвитку української освіти, науки і культури продовжив уряд Української Держави гетьмана П.Скоропадського, що прийшов до влади 29 квітня 1918 р. Протягом періоду правління гетьмана було відкрито близько 150 українських гімназій, два українські університети, засновано Державний український архів, Національну галерею мистецтва, Український історичний музей та Українську національну бібліотеку, Український театр драми та опери, Українську Державну капелу під керівництвом О.Кошиця, Державний симфонічний оркестр, Українську академію наук.

Після проголошення ЗУНР (листопад 1918 р.) почався процес активного культурного будівництва і на західноукраїнських землях. Активно здійснювалася перебудова системи народної освіти. Реорганізовувалась і розширювалась мережа спеціальних і фахових шкіл. Розвивалась плакатна графіка (І.Падалка, Т.Бойчук)

В 1917-1920 р.р. активно розвивалось театральне мистецтво. У Києві в 1918 р. було відкрито три театри – Державний драматичний, Державний народний і Молодий. Після

встановлення радянської влади в Україні у сфері культури починають здійснюватися перетворення, відомі як "культурна революція".

Завдання для семінарського заняття (робота над лекційним матеріалом)

1. Лютнева революція в Росії та наслідки цього процесу. Утворення та діяльність Центральної Ради.
2. Культурна політика Центральної Ради.
3. Культурна політика Гетьманщини та Директорії.

Практичні завдання

7.1 Скласти словник термінів: венеціанська бієнале, гравюра, кітч, модернізм, офорт, скульптура, галерея.

7.2 Дати відповіді на питання історичного диктанту:

1. Коли була утворена УЦР?
2. Коли був прийняті I-IV універсали ЦР?
3. Коли утворилась держава гетьмана П. Скоропадського, до якого часу проіснувала?
4. Коли утворилась Директорія, хто входив до її керівного складу?
5. Коли відбувався I Всеукраїнський педагогічний з'їзд?
6. Коли відбувався II Всеукраїнський педагогічний з'їзд?
7. Коли відбулося урочисте відкриття першого Українського народного університету?
8. Коли було засновано Українську Академію мистецтв?
9. В якому виді мистецтва працював О.Мурашко?
10. Скільки українських гімназій було відкрито за часи Гетьманату?
11. Який університет було відкрито у Києві 6 жовтня 1918 року?
12. Коли була заснована Українська академія наук?
13. Хто очолив першу Академію наук?
14. Коли було проголошено ЗУНР?
15. Хто очолював Молодий театр у Києві?

7.3 Дати відповіді на питання тестів:

1. Головою Центральної Ради було обрано:
 - а) В. Винниченка;
 - б) С. Петлюру;
 - в) М. Грушевського;
2. П. Скоропадський був проголошений гетьманом України на:
 - а) Всеукраїнському з'їзді Рад;
 - б) Всеукраїнському хліборобському з'їзді;
 - в) Українському Національному Конгресі;
3. Національна Академія Наук України була створена в роки правління:
 - а) Центральної Ради;
 - б) гетьмана П. Скоропадського;
 - в) Директорії.
4. Держава гетьмана П. Скоропадського мала назву:
 - а) Українська народна республіка;
 - б) Українська Соціалістична Радянська республіка;

- в) Гетьманщина;
 - г) Українська держава.
5. Де відкрився перший український народний університет за доби Центральної Ради?
- а) У Полтаві
 - б) У Миколаєві
 - в) У Харкові
 - г) У Києві
6. У яких містах 1918 року відкрилися державні українські університети?
- а) У Полтаві та Києві
 - б) У Києві та Кам'янці-Подільському
 - в) В Одесі та Києві
 - г) У Києві та Катеринославі
7. Хто став першим президентом Української Академії Наук?
- а) М.Грушевський
 - б) А.Кримський
 - в) В.Вернадський
 - г) Д.Багалій
8. Хто керував роботою Молодого театру, заснованого у Києві у 1918 році?
- а) О.Загаров
 - б) Б.Кривецький
 - в) П.Саксаганський
 - г) Л.Курбас
9. Хто очолив Українську Академію мистецтв:
- а) Ф.Кричевський;
 - б) О.Мурашко;
 - в) Ф.Бурачек.
10. Українська академія наук була відкрита:
- а) 24 жовтня 1918 р.;
 - б) 24 листопада 1918 р.;
 - в) 24 грудня.

7.4 Самостійно опрацювати питання:

1. Чотири хвили еміграції українців у ХХ ст. і їх суттєві відмінності (повторити усно матеріал з історії України).
2. Наука та освіта в українській діаспорі. Енциклопедія українознавства – вагомий внесок в розвиток україніки в світі.

7.5 Підготувати реферати (відеопрезентації) на теми:

1. Видатні науковці діаспори: Д. Чижевський, І. Мірчук, Д. Донцов, О. Кульчицкий, І. Кошелівець, Д. Антонович, О. Черненко, Ю. Шерех, Д. Дорошенко.
2. Художні досягнення діаспори (О. Архипенко, С. Лефар, Є. Андіївська, М. Черешньовський, В. Самчук, І. Багрянний, О.Теліга, Є. Маланюк).
3. Історія регіону Центральної України.
4. Етнокультурні особливості (національне харчування, одяг, вишивка, фольклор і т.д.) населення Центральної України.
5. Історія прізвища моєї родини.
6. Генеалогічне дерево моєї родини.

7.6 Завдання на знання історичних персоналій науки і культури:

Спробуйте утворити логічні ряди з прізвищ українських діячів чи пов'язаних з історією культури України за ключовою ознакою їх діяльності.

Наприклад: Петлюра, Винниченко, Грушевський – діячі УНР;
М.Зеров, А.Головко, Г.Косинка..... – видатні діячі літератури.

М.Аркас, М.Бурачек, С.Петлюра, М.Зеров, Г.Верьовка, Л.Курбас, А.Головко, В.Винниченко, В.Еллан-Блакитний, М.Грушевський, Б.Лятошинський, І.Багрянний, Н.Ужвій, Д. Антонович, М.Колесса, К.Малевич, І.Кавалерідзе, Г.Косинка, М.Самокиш, П.Чардинін, А.Бучма, Д.Вертов, А.Петрицький, В.Вернадський, М.Жук, Д.Багалій, В.Сосюра, М.Заньковецька, О.Єфименко, Л.Ревуцький, П.Тичина, К.Воблий, А.Кримський, М.Фільгер, О.Бургардт, О.Довженко, М.Бойчук, С.Серафимов.

Контрольні запитання

1. Які факти свідчать, що протягом 1917-1920 років відбувався процес національно-державного відродження України? Які наслідки цього процесу?
2. Назвіть основні періоди, що їх пройшла у своєму розвитку новітня українська культура.
3. Які досягнення мав процес розбудови національної української освіти у добу національно-визвольних змагань 1917 – 1920 рр.?

Джерела

1. Винниченко В. Відродження нації: Історія української революції: mareць 1917 р.- грудень 1919 р. – Київ-Відень 1920. Репринтне відтворення видання 1920 року. К.: Вид-во політичної літератури України, 1990.
2. Грушевський М. Хто такі українці і чого вони хочуть. – К.: Знання України, 1991.
3. Грушевський М.С. Якої ми хочемо автономії і федерації. – К., 1917.
4. Дорошенко Д. І. Мої спомини про недавнє - минуле, (1914- 1920): (в 4 ч.) /Дорошенко Д. І.-2-е вид.- Мюнхен: Укр. вид., 1969.- 543 с.
5. Історія України: Документи. Матеріали: Посібник для студ. вищих закладів освіти, учнів та вчителів шкіл, ліцеїв, гімназій / В.Ю. Король (укл., коментарі). – К., 2002.
6. Скоропадський П. Спомини. – К., 1992.
7. Хрестоматія з історії України для студентів вузів / Б.І. Білик, Л.В. Дячук, Я.С. Калакура, С.М. Клапчук та ін. – К., 1993.

Рекомендована література до теми семінару

1. Бичко А.К., Ігнатенко П.І., Феоктистов А.М. Теорія та історія світової і вітчизняної культури. – К.: Либідь, 1992.
2. Бойко О.Д. Нариси з новітньої історії України (1985-1991) / О.Д. Бойко. – К., 2004.
3. Гаврюшенко О.А., Шейко В.М., Тишевська Л.Г. Історія культури. – К., Кондор, 2000.
4. Греченко В., Чорний І., Кушнерук В., Режко В. Історія світової та української культури. - К.: Літера ЛТД, 2000.
5. Європейська та українська культура в нарисах / За ред.І.З. Цехмістро, В.І. Штанько, В.С. Старовойт, В.М. Леонтьєвої. – К.: Центр навчальної літератури, 2003.
6. Історія України / Керівник авт. кол. Зайцев Ю. – Львів, 1996.
7. Історія України Збірник тестових завдань [Електронний ресурс]. – Режим доступу : ea.donntu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/.

8. Історія України ХХ – початку ХХІ століття / [П. П. Панченко, Н. П. Барановська, С. С. Падалка та ін.; за заг. ред. В. А. Смолія]. – К. : Знання, 2004. – 582 с.
9. Історія України ХХ- поч. ХХІ ст. /За заг. ред. В.А.Смолія. – К., 2004.
10. Історія України: Навчально-методичний комплекс для студентів гуманітарних факультетів Київського національного університету імені Тараса Шевченка / За ред. проф. Г. Д. Казьмирчука. – К.: Логос, 2009. – 71 с.
11. Історія української культури / За ред. І.Крип'якевича. – К.: Либідь, 1994.
12. Історія української та зарубіжної культури/За ред. С.М. Клапчука, В.Ф. Остафійчука. - К.: Вища школа: Т-во «Знання», КОО, 1999.
13. Кордон М.В. Історія української культури. - Львів.: Магнолія 2006 , 2011.
14. Культурологія / За ред. А.Г.Баканурського, Г.Є. Краснокутського, Л.Л.Сауленко. – К.: ВД «Професіонал», 2004.
15. Малярчук Н.Г. Історія України. Збірник тестових завдань. – Донецьк, 2008. – 68 с.
16. Набока С.В. Процес перебудови в СРСР. Україна на шляху до незалежності (1985–1991): Матеріали й методичні рекомендації до лекції курсу «Історія України» для студентів гуманітарних факультетів. – К.,2008.
17. Остафійчук В. Ф. Історія України: Сучасне бачення / В. Ф. Остафійчук. – К., 2004.
18. Передерій І. Г. В'ячеслав Липинський як співробітник першої української щоденної газети «Рада» (1908–1914 рр.) / І.Г. Передерій // Український історичний журнал. – 2011. – Вип. 1, (№496).
19. Попович М. Нарис історії культури України. - К.: «АртЕк», 1999.
20. Сергійчук В. Що дала Україна світові / В. Сергійчук. – К. : ПП Сергійчук М. І., 2008. – 288 с.
21. Уривалкін О. М. Історія України від стародавніх часів до ХХІ ст. / О. М. Уривалкін, І. М. Конончук. – Ніжин : ТОВ “Видавництво “Аспект-Поліграф”, 2003. – 260 с.
22. Художня культура України / За ред. Л.М.Масол.- К.: Вища школа, 2006.
23. Черкашина Н. К. Історія України : від давніх часів до сьогодення : навч. посіб. / Н. К. Черкашина. – К. : ВД “Професіонал”, 2005. – 384 с.
24. Шейко В.М. Тишевська Л.Г. Історія української культури. К.: Кондор, 2006.
25. Шейко В.М., Білоцерківський В.Я. Історія української культури. – К.: Знання, 2009.

ТЕМА 8-9. КУЛЬТУРА УКРАЇНИ РАДЯНСЬКОЇ ДОБИ ТА ПЕРІОДУ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

Семинар присвячений розгляду подій у сфері культури в Україні у 20-30-х р.р. ХХ ст., становищу культури в роки ІІ світової війни, у післявоєнний період та на сучасному етапі розвитку української держави. Період 1917-поч.20-х р.р. – це чергова спроба українських патріотів створити незалежну українську державу, яка завершилася поразкою, що пояснює перебування українських земель у 20-30 р.р ХХ ст. у складі різних держав (СРСР, Польща, Румунія, Чехословаччина). Лише після ІІ світової війни на поч. 50-х р.р. завершився процес об'єднання українських етнічних земель в кордонах Радянської України. Важливі зрушення у всіх сферах життя відбулись в 50-х та середині 80-х років, пов'язані з політикою десталінізації та перебудови. Завершується вивчення курсу історії та культури України розглядом питань становища української культури на сучасному етапі.

Завдання для семінарського заняття

1. Українізація та новаторські 20-ті р. р.:
 - а) політика українізації та її наслідки;
 - б) розвиток освіти, заходи культурних перетворень;
 - в) наукові досягнення;
 - г) літературний та мистецький процеси у 20-30-х роках.
2. Сталінізм і українська інтелігенція. “Розстріляне відродження” в українській культурі.
3. Розвиток української культури у роки Другої світової війни та у перше повоєнне десятиріччя.
4. Українська культура у роки хрущовської “відлиги”. “Шістдесятники” у культурі.
5. Кризові явища у культурі 70-х – 80-х р.р. Дисидентський рух в Україні та його вплив на культурний розвиток.
6. Культура УРСР у 1985-1991 рр.
7. Сучасна культура України.

Практичні завдання

8-9.1 Завдання на історичній карті

1. Показати кордони УСРР і українські території, які входили до її складу, після вступу до СРСР у 1922 р.
2. Показати всі українські етнічні землі, які не увійшли до складу УСРР.
3. Показати регіони, які увійшли до складу УРСР напередодні Великої Вітчизняної війни.
4. Показати етнічні українські землі, які увійшли до складу УРСР згідно договору з Чехословаччиною.

8-9.2 Дати відповіді на питання історичного диктанту:

1. Які етнічні українські землі не увійшли до складу радянської України?
2. В якому році був прийнятий курс на українізацію?
3. До складу яких держав входили західноукраїнські землі у 20-30-х роках 20 ст.?
4. Коли розпочалась ІІ світова війна?
5. Коли територія України була остаточно визволена від німецько-фашистських загарбників?

6. Коли до складу України увійшло Закарпаття?
7. Коли помер Й. Сталін?
8. Коли до складу України увійшов Крим?
9. Коли відбувся XX з'їзд КПРС?
10. Хто очолив ЦК КПРС з 1964 року?
11. Як називається процес у суспільно-політичному житті СРСР, що розпочався з середини 50-х років?
12. Як називається процес у суспільно-політичному житті СРСР, що розпочався з середини 80-х років?
13. Коли була прийнята Декларація про державний суверенітет України?
14. Коли був прийнятий Акт проголошення незалежності України?

8-9.3 Дати відповіді на питання тестів:

1. Національна Академія Наук України була створена в роки правління:
 - а) Центральної Ради;
 - б) гетьмана П. Скоропадського;
 - в) Директорії.
2. У травні 1945 р. уряди Радянського Союзу і Чехословаччини підписали договір про передачу до складу СРСР:
 - а) Закарпаття;
 - б) Галичини;
 - в) Бессарабії;
3. В. Сосюру було звинувачено в українському буржуазному націоналізмі за його твір:
 - а) «Червона зима»;
 - б) «Любіть Україну»;
 - в) «Мазепа»;
4. Культ особи Сталіна був розвінчаний М.Хрущовим на:
 - а) XIX з'їзді КПРС у 1952 р.;
 - б) XX з'їзді КПРС у 1956 р.;
 - в) XXI з'їзді КПРС у 1957 р.
5. Хрущов прийшов до влади у:
 - а) 1953 р.;
 - б) 1954 р.;
 - в) 1955 р.
6. Перебудову розпочав:
 - а) Л. Брежнев;
 - б) Ю. Андропов;
 - в) М. Горбачов.
7. Спроба державного перевороту в СРСР відбулася:
 - а) 19-21 серпня 1991 р.
 - б) 13-15 грудня 1991 р.
 - в) 10-16 травня 1990 р.
 - г) 18-25 квітня 1985 р.
8. Ідеологія байдужого ставлення до національних традицій та культури, визнання пріоритету загальнолюдських цінностей має назву:
 - а) шовінізм;
 - б) націоналізм;
 - в) космополітизм.
9. Закон "Про державну мову" було прийнято у:
 - а) 1989 р.
 - б) 1990 р.

- в) 1991 р.
10. Якого року було проголошено курс на "коренізацію" ("українізацію")?
- а) 1923 року
б) 1925 року
в) 1933 року
г) 1917 року
11. Який фільм О. Довженка на Всесвітній виставці в Брюсселі включено до почесного списку двадцяти найкращих фільмів усіх часів і народів?
- а) "Звенигора"
б) "Арсенал"
в) "Земля"
г) "Аероград".
12. Як називалося товариство, що займалося питаннями ліквідації неписьменності:
- а) "Освіта - народу";
б) "Геть неписьменність";
в) "Боротьба з неучтвом".
13. Приведіть у відповідність науку та її представника:
- а) математична фізика ----- Агатангел Кримський,
б) еспериментальна зоологія ----- І.Шмальгаузен,
в) економічна географія України ----- Микола Василенко,
г) історія права ----- Костянтин Воблий,
д) мовознавство ----- М.Крилов.
14. Хто входив до складу літературної спілки "Гарт":
- а) М.Зеров;
б) В.Еллан-Блакитний;
в) В.Сосюра;
г) А.Головко;
д) М.Хвильовий.
15. До якого напрямку в літературі належав М.Семенко:
- а) символізм;
б) реалізм;
в) панфутуризм.
16. В якому виді мистецтва творили Г.Верьовка, П.Козицький, Л.Ревуцький:
- а) музика;
б) живопис;
в) архітектура.
17. Й.Гірняк, Н.Ужвій, Амвросій Бучма – це талановиті українські:
- а) художники;
б) актори;
в) композитори.
18. Приведіть у відповідність напрям літературного процесу в Галичині та його представників:
- а) націоналістична (Я.Галан, С.Тудор, П.Козланюк);
б) пролетарсько-прорадянська (Ірина Вільде, Б.Лепкий, Н.Королева та ін.).
в) ліберальна (Д.Донцов, О.Ольжич, О.Теліга та ін.);
19. В якому році столиця України була перенесена з Харкова до Києва:
- а) 1933;
б) 1934;
в) 1935.
20. Скільки найцінніших музейних експонатів було вивезено за межі України німецькими окупантами в роки війни:

- а) понад 40 тис.;
 б) понад 100 тис.;
 в) понад 150 тис.
21. Який фільм одержав на Золоту медаль на 7 Венеціанському міжнародному кінофестивалі (1946):
 а) режисера М.Донського – “Нескорені”;
 б) “Олександр Пархоменко” режисера Л.Лукова;
 в) “Райдуга” режисера М.Донського.
22. Коли відбулась перша передача республіканського телебачення:
 а) 5 листопада 1951 р.;
 б) 7 листопада 1953 р.;
 в) 1 січня 1955 р.
23. В якому виді мистецтва творив відомий митець В.Касіян (автор творів “У фашистській неволі”, “Українська боротьба”, “Відомсти!”):
 а) графіка;
 б) музика;
 в) скульптура.
24. К. Білокур – це відома українська:
 а) співачка;
 б) архітектор;
 в) художниця.
25. В якому році було здійснено перехід до обов’язкової семирічної освіти:
 а) 1953;
 б) 1960;
 в) 1962.
26. В якому році було здійснено перехід до обов’язкової восьмирічної освіти:
 а) 1959;
 б) 1960;
 в) 1962.
27. В.О. Сухомлинський – це відомий український:
 а) біолог;
 б) учений-педагог;
 в) історик.
28. Розвиток кібернетики в Україні пов’язаний з діяльністю:
 а) В.Глушкова;
 б) С.Корольова;
 в) Б.Патона.
29. Приведіть у відповідність прізвище письменника та його твір:
 а) М.Стельмах 1. “Прапороносці”.
 б) О.Гончар 2. “Вир”.
 в) Г. Тютюнник 3. “Кров людська – не водиця”.
30. Хто автор кіноповісті “Поєма про море”:
 а) О.Довженко;
 б) Ю.Збанацький;
 в) П.Загребельний.
31. Д.Гнатюк, А.Солов’яненко, Є.Мірошніченко, А.Мокренко, Д.Петриненко – це видатні українські:
 а) співаки;
 б) режисери;
 в) актори.
32. М.Сингаївський, П.Майборода, О.Білаш – це відомі українські:

- а) композитори;
- б) актори;
- в) кінорежисери.

33. Коли і де був проведений перший фестиваль “Червона рута”:

- а) Чернівці, 1989 р.
- б) Львів, 1990 р.
- в) Тернопіль, 1991 р.

8-9.4 Скласти словник термінів: акультурація, аксіологія, асиміляція культурна, культура андеграунда, постмодернізм.

8-9.5 Самостійно опрацювати питання:

- 1 Розвиток української культури у роки Другої світової війни та у перше повоєнне десятиріччя.
- 2 Культура і духовне життя в Україні часів “хрущовської “відлиги”.
- 3 Кризові явища у культурі 70-х – 80-х рр. Дисидентський рух в Україні та його вплив на культурний розвиток.
- 4 Культура УРСР у 1985-1991 рр.
- 5 Проголошення незалежної Української держави і заходи щодо розбудови її культурного життя.

8-9.6 Підготувати реферати (відеопрезентації) на теми:

- 1 О.Довженко – митець світового рівня.
- 2 Культурно-мовне відродження 90-х років ХХ ст. в Україні.
- 3 Масова культура. Кітч.
- 4 Постмодернізм в сучасній українській культурі.

Контрольні запитання

- 1 Як відбилося на становищі радянської України здійснення у 20-30-х роках масштабних соціально-економічних та культурних претворень, які наслідки вони мали?
- 2 Які факти свідчать, що в 20-х роках відбулось утвердження тоталітарного режиму, як це позначилося на становищі України?
- 3 В чому особливості становища західноукраїнських земель у 20-30-х роках ХХ ст..?
- 4 В чому полягали складнощі суспільно-політичного та культурного життя в Україні у післявоєнний час?
- 5 Хто започаткував процес десталінізації, які це мало наслідки для України?
- 6 Внаслідок яких подій розпався СРСР?
- 7 Коли Україна стала незалежною?
- 8 Назвіть основні періоди, що їх пройшла у своєму розвитку новітня українська культура.
- 9 З якою метою у 20-х рр. ХХ ст. була запроваджена ленінська політика “коренізації” і які реальні наслідки вона мала в Україні?
- 10 Назвіть перший політичний судовий процес, спрямований проти діячів української культури.
- 11 Назвіть представників “розстріляного відродження” в українській культурі.
- 12 Коли в Україні було запроваджено телебачення?

- 13 Хто такі “шістдесятники”? Який вплив справив рух “шістдесятників” на розвиток української радянської культури?
- 14 Пояснить значення терміна “дисидент”. Назвіть центри дисидентського руху в Україні.
- 15 Коли був прийнятий “Закон про мови в Українській РСР”, який його зміст?

Джерела

1. Акт проголошення незалежності України. Прийнятий Верховною Радою України 24 серпня 1991 року / Голос України. - 1991, №165.
2. Історія України: Документи. Матеріали: Посібник для студ. вищих закладів освіти, учнів та вчителів шкіл, ліцеїв, гімназій / В.Ю. Король (укл., коментарі). – К., 2002.
3. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. - К., 1996.
4. Хрестоматія з історії України для студентів вузів / Б.І. Білик, Л.В. Дячук, Я.С. Калакура, С.М. Клапчук та ін. – К., 1993.

Рекомендована література до теми семінару

- 1 Бичко А.К., Ігнатенко П.І., Феоктистов А.М. Теорія та історія світової і вітчизняної культури. – К.: Либідь, 1992.
- 2 Бойко О.Д. Нариси з новітньої історії України (1985-1991) / О.Д. Бойко. – К., 2004.
- 3 Гаврюшенко О.А., Шейко В.М., Тишевська Л.Г. Історія культури. – К., Кондор, 2000.
- 4 Греченко В., Чорний І., Кушнерук В., Режко В. Історія світової та української культури. - К.: Літера ЛТД, 2000.
- 5 Європейська та українська культура в нарисах / За ред.І.З. Цехмістро, В.І. Штанько, В.С. Старовойт, В.М. Леонтьєвої. – К.: Центр навчальної літератури, 2003.
- 6 Історія України Збірник тестових завдань [Електронний ресурс]. – Режим доступу : ea.donntu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/.
- 7 Історія України ХХ – початку ХХІ століття / [П. П. Панченко, Н. П. Барановська, С. С. Падалка та ін.; за заг. ред. В. А. Смолія]. – К. : Знання, 2004. – 582 с.
- 8 Історія України ХХ- поч. ХХІ ст. /За заг. ред. В.А.Смолія. – К., 2004.
- 9 Історія України: Навчально-методичний комплекс для студентів гуманітарних факультетів Київського національного університету імені Тараса Шевченка / За ред. проф. Г. Д. Казьмирчука. – К.: Логос, 2009. – 71 с.
- 10 Історія української культури / За ред. І.Крип'якевича. – К.: Либідь, 1994.
- 11 Історія української та зарубіжної культури/За ред. С.М. Клапчука, В.Ф. Остафійчука. - К.: Вища школа: Т-во «Знання», КОО, 1999.
- 12 Кордон М.В. Історія української культури. - Львів.: Магнолія 2006 , 2011.
- 13 Культурологія / За ред. А.Г.Баканурського, Г.Є. Краснокутського, Л.Л.Сауленко. – К.: ВД «Професіонал», 2004.
- 14 Литвин В. Україна : два десятиліття “застою” / В. Литвин. – К. : Видавничий дім “Лі-Терра”, 2004. – 256 с.
- 15 Малярчук Н.Г. Історія України. Збірник тестових завдань. – Донецьк, 2008. – 68 с.
- 16 Остафійчук В. Ф. Історія України: Сучасне бачення / В. Ф. Остафійчук. – К., 2004.
- 17 Попович М. Нарис історії культури України. - К.: «АртЕк», 1999.
- 18 Сергійчук В. Що дала Україна світові / В. Сергійчук. – К. : ПП Сергійчук М. І., 2008. – 288 с.
- 19 Уривалкін О. М. Історія України від стародавніх часів до ХХІ ст. / О. М. Уривалкін, І. М. Конончук. – Ніжин : ТОВ “Видавництво “Аспект-Поліграф”, 2003. – 260 с.
- 20 Художня культура України / За ред. Л.М.Масол.- К.: Вища школа, 2006.

- 21 Черкашина Н. К. Історія України : від давніх часів до сьогодення : навч. посіб. / Н. К. Черкашина. – К. : ВД “Професіонал”, 2005. – 384 с.
- 22 Шейко В.М. Тишевська Л.Г. Історія української культури. К.: Кондор, 2006.
- 23 Шейко В.М., Білоцерківський В.Я. Історія української культури. – К.: Знання, 2009.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Поняття “культура”, “світова культура”.
2. Структура культури.
3. Функції культури.
4. Періодизація історії світової культури.
5. Визначення і сутність понять «національна культура», «українська національна культура».
6. Українська національна свідомість, національний характер, національна ідея.
7. Менталітет українців та основні детермінанти його становлення.
8. Риси української культури.
9. Культурний поступ в Україні та його періодизація.
10. Людські поселення на території України від палеоліту до енеоліту. Трипільська культура.
11. Кіммерійці, скіфи та сармати та їх роль у розвитку культури на українських територіях.
12. Грецька колонізація Північного Причорномор’я. Античні впливи на розвиток української культури.
13. Розвиток слов’янської культури на терені України.
14. Історичні передумови виникнення української культури.
15. Витоки культурного процесу Київської Русі.
16. Запровадження християнства та його вплив на розвиток культури Київської Русі.
17. Освіта та література Київської Русі. Рукописна книга.
18. Особливості розвитку архітектури Київської Русі.
19. Види і жанри образотворчого мистецтва. Декоративно-ужиткове мистецтво Київської Русі.
20. Особливості музичного мистецтва Київської Русі.
21. Матеріальна культура Київської Русі.
22. Внесок Київської Русі у розвиток світової культури.
23. Розвиток освіти та книжкової справи Галицько-Волинської держави. Особливості розвитку перекладної та оригінальної літератури.
24. Розвиток архітектури, живопису Галицько-Волинського князівства.
25. Розвиток художніх ремесел, музики у княжу добу.
26. Роль Галицько-Волинської Русі у збереженні та розвитку української культури.
27. Історичні умови розвитку української культури у XIV – першій половині XVII ст.
28. Розвиток української освіти і друкарства в литовсько-польську добу.
29. Братства та їх роль в культурно-освітньому розвитку України.
30. Початок книгодрукування в Україні.
31. Архітектура та мистецтво литовсько-польської доби: тенденції розвитку.
32. Виникнення та роль козацтва в історії України.
33. Ляльковий народний театр-вертеп. Шкільний театр.
34. Основні жанри української літератури литовсько-польського періоду.

35. Загальні умови розвитку української культури у другій половині XVII – XVIII ст.
36. Розвиток освіти і науки у 17-18 ст.. Києво-Могилянська академія. Львівський університет.
37. Поняття стилю у мистецтві. Загальна характеристика бароко, його специфіка в українському мистецтві.
38. Видатні діячі українського барокового мистецтва: архітектура, скульптура.
39. Видатні діячі українського барокового мистецтва: живопис, графіка.
40. Видатні діячі українського барокового мистецтва: музика.
41. Розвиток літератури у 17-18 ст.
42. Театральне мистецтво (17-18 ст.).
43. Творчість Г.С. Сковороди – видатного українського філософа та літератора.
44. Кирило Розумовський як культурно-освітній діяч України.
45. Українці в російському мистецтві (17-18 ст.)
46. Історичні обставини розвитку української культури у XIX ст.
47. Українське національне відродження.
48. Роль української інтелігенції в рухові національного відродження (19 ст.)
49. Основні напрями наукових досліджень у 19 ст.
50. Українська наукова думка у 19 ст. Діяльність наукового товариства ім. Т. Г. Шевченка.
51. Розвиток історичної науки у 19 ст.
52. Розвиток освіти в Україні у 19 ст.
53. Становлення української літературної мови.
54. Розвиток української мови та літератури у 19 ст.
55. Архітектура, скульптура України (19 ст.).
56. Образотворче мистецтво і графіка України (19 ст.).
57. Становлення української класичної музики.
58. Музичне мистецтво України. Театр та опера (19 ст.).
59. Чотири хвилі еміграції українців у XX ст. і їх суттєві відмінності.
60. Історичні обставини розвитку української культури на поч. 20 ст.
61. Розвиток науки і техніки на початку 20 ст.
62. Розвиток гуманітарних наук на початку 20 ст.
63. Українська преса та видавництво на початку 20 ст.
64. Освіта в Україні на поч. 20 ст.
65. Модернізм як культурний феномен.
66. Розвиток української літератури на поч. 20 ст.
67. Українська графіка на початку 20 ст.
68. Розвиток архітектури та скульптури в Україні на початку 20 ст.
69. Образотворче мистецтво України на початку 20 ст.
70. Розвиток української освіти і культури у 1917-1920 р. р.
71. Політика коренізації в Україні та її наслідки.
72. Національне відродження в українській літературі у 20-х р. р. 20 ст.
73. Основні течії в українському літературному житті 20-х р. р. 20 ст.
74. Українська культура у 30-х р. р. 20 ст.
75. Розвиток архітектури та скульптури у 20-30 р. р. 20 ст.
76. Образотворче мистецтво 20-30-х р. р. 20 ст.
77. Музика та театральне мистецтво 20-30-х р. р. 20 ст.
78. Становлення радянського кіномистецтва (20-30 р. р. 20 ст.).
79. Освіта в Україні у 20-30-х р. р. 20 ст.
80. Наука в 20-30-х р. р. 20 ст.

81. Сталінізм і українська інтелігенція. “Розстріляне відродження” в українській культурі.
82. Розвиток української культури у роки Другої світової війни.
83. Розвиток української культури у перше повоєнне десятиріччя.
84. Культура і духовне життя в Україні часів “хрущовської “відлиги”.
85. Дисидентський рух в Україні та його вплив на культурний розвиток.
86. Кризові явища у культурі 70-х – 80-х рр. 20 ст.
87. Культура УРСР у 1985-1991 р. р.
88. Проголошення незалежної Української держави і заходи щодо розбудови її культурного життя.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

- 1 Бичко А.К., Ігнатенко П.І., Феоктистов А.М. Теорія та історія світової і вітчизняної культури. – К.: Либідь, 1992.
- 2 Бойко О. Д. Нарис з новітньої історії України. – (1985 – 91 р. р.) / О. Д. Бойко. – К. : Кондор, 2004. – 357 с.
- 3 Бойко О.Д. Історія України / О. Д. Бойко. – К. : Академвидав, 2007. – 688 с.
- 4 Борисенко В.Й. Курс української історії. З найдавніших часів до ХХ століття / В. Й. Борисенко. – К. : Либідь, 1996. – 616 с.
- 5 Гончарук П. С. Історія України з найдавніших часів до початку ХХ століття : навч. посіб. / П. С. Гончарук. – [друге вид.]. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 528 с.
- 6 Гудзь В. В. Історія України : підручник [для студентів неісторичних спеціальностей вищих навчальних закладів] / В. В. Гудзь. – К. : Видавничий Дім “Слово”, 2003. – 616 с.
- 7 Європейська та українська культура в нарисах / За ред.І.З. Цехмістро, В.І. Штанько, В.С. Старовойт, В.М. Леонтєвої. – К.: Центр навчальної літератури, 2003.
- 8 Історія України / [В. Ф. Верстюк, О. В. Гарань, О. І. Гуржій та ін.; під ред. В. А. Смолія]. – К. : Альтернатива, 1997. – 424 с.
- 9 Історія України : навч. посібник [для студентів неісторичних спеціальностей] / [кер. авт. кол. Лях Р. Д.]. – Донецьк, 1998. – 396 с.
- 10 Історія України ХХ – початку ХХІ століття / [П. П. Панченко, Н. П. Барановська, С. С. Падалка та ін.; за заг. ред. В. А. Смолія]. – К. : Знання, 2004. – 582 с.
- 11 Історія України: Навчально-методичний комплекс для студентів гуманітарних факультетів Київського національного університету імені Тараса Шевченка / За ред. проф. Г. Д. Казьмирчука. – К.: Логос, 2009. – 71 с.
- 12 Історія української та зарубіжної культури /За ред. С.М. Клапчука, В.Ф. Остафійчука. - К.: Вища школа: Т-во «Знання», КОО, 1999.
- 13 Кордон М.В. Історія української культури. - Львів.: Магнолія 2006 , 2011.
- 14 Кордон М.В. Українська та зарубіжна культура. - К.: ЦУЛ , 2002.
- 15 Кордон М.В. Українська та зарубіжна культура. - К.: ЦУЛ , 2010.
- 16 Кормич Л. І. Історія України від найдавніших часів і до ХХІ століття / Кормич Л. І., Багацький В. В. –Харків : Одиссей, 2000. – 480 с.
- 17 Культурологія / За ред. А.Г.Баканурського, Г.Є. Краснокутського, Л.Л.Сауленко. – К.: ВД «Професіонал», 2004.
- 18 Культурологія: теорія та історія культури / За ред. І.І. Тюрменко, О.Д.Горбула. - К.: Центр навчальної літератури, 2004.
- 19 Остафійчук В. Ф. Історія України : сучасне бачення : навч. посіб. / В. Ф. Остафійчук. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – К. : Знання-Прес, 2004. – 390 с.
- 20 Попович М. Нарис історії культури України. - К.: «АртЕк», 1999.
- 21 Світлична В. В. Історія України : навч. посіб. / В. В. Світлична. – [4-те вид.]. –К. : Каравела, 2006. – 400 с.
- 22 Українська та зарубіжна культура / За ред. М.М. Заковича. К.: Т-во «Знання», КОО, 2000.
- 23 Українська та зарубіжна культура / За ред.. В.О. Лозового. – Харків: Одиссей, 2005.
- 24 Художня культура України / За ред. Л.М.Масол.- К.: Вища школа, 2006.
- 25 Шейко В.М. Тишевська Л.Г. Історія української культури. К.: Кондор, 2006.
- 26 Шейко В.М., Білоцерківський В.Я. Історія української культури. – К.: Знання, 2009.
- 27 Юрій М. Ф. Історія України : навч. посіб. / М. Ф. Юрій. – К. : Кондор, 2004.
- 28 Юрій М.Ф. Історія світової і вітчизняної культури. – К.: Дакор, 2007.